

فراجا در مدیریت بحران‌های اجتماعی (کارکرد و جایگاه)

امیرحسین یاوری بافقی^۱

۵۷

سال پانزدهم
زمستان ۱۴۰۱

مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت:
۱۴۰۱/۰۵/۲۳
تاریخ پذیرش:
۱۴۰۱/۱۲/۲۳
صص: ۱۹۸-۱۵۳

DOR: 20.1001.1.25381857.1401.15.56.1.0

چکیده

اهداف: این تحقیق با هدف تعیین کارکردها و جایگاه واحدهای انتظامی فراجا در مدیریت بحران‌های اجتماعی بویژه از حیث تطبیق با مراحل چهارگانه مدیریت بحران صورت پذیرفت. روش تحقیق: این پژوهش از حیث زمانی، مقطعی؛ از حیث هدف، کاربردی و توسعه‌ای و از حیث روش، توصیفی بوده و از جهت نحوه جمع‌آوری داده‌ها از روش‌های ترکیبی^۱ شامل: بررسی اسنادی، توزیع پرسشنامه و انجام مصاحبه عمیق فردی و گروهی (به‌ویژه روش فیشباول) استفاده شده است. تعداد جامعه آماری ۳۵۶ نفر و تعداد نمونه هدفمند شامل ۲۴۱ نفر از ماموران دارای تجربه در بحران ۱۳۹۸ (۱۸۵)، سرکلانترهای تهران (۱۰)، فرماندهان انتظامی استان‌ها (۳۱ نفر)، مسئولان رده یک فراجا (۱۵ نفر) بوده است. الفای کرونباخ معادل ۰٫۸۱ بود. یافته‌های تحقیق: اگرچه واحدهای انتظامی‌ها توانمندی لازم برای مدیریت تنش‌های اجتماعی بویژه پیش‌بینی را دارند اما مدیریت بحران در واحدهای انتظامی اقتضایی، شبکه توزیع و دریافت خبر نیازمند اصلاح و آموزش‌های افراد نسبت به آنچه باید انجام دهند ناکافی است. پیشنهادات: مدیریت بحران در واحدهای انتظامی نیازمند: شفاف‌سازی و استانداردسازی رفتارها، شفاف سازی نحوه اشراف واحدهای انتظامی به فضای مجازی و دریافت اطلاعات در سلسله مراتب اداری، برگزاری آموزش مدیریت بحران برای تمام عوامل دست‌اندرکار (یگان‌های فراجا و آتش نشانی، شهرداری، محابرات و برق و...) و تبیین روشهای تعاملی خبری با واحدهای انتظامی و پاسگاه می‌باشد.

کلیدواژه‌ها: واحدهای انتظامی، مدیریت بحران، فراجا، کارکرد، کلانتری

مقدمه و بیان مسئله

جوامع انسانی به علت اختلاف سلیقه افراد، همواره با بروز مخالفت‌های جمعی مواجه بوده و حتی در برخی موارد مانند اعتراضات خیابانی در فرانسه، این مخالفت‌ها بیش از چندسال طول کشیده و یا مانند تشنج اکبرآباد جاده ساوه، در عرض چند ساعت آغاز و به اتمام می‌رسند. کشور ما نیز از این قاعده مستثنی نبوده و هر از چندگاهی با مشکلاتی مواجه می‌گردد.

در این بین همه دستگاه‌ها، به تناسب درگیر مدیریت بحران شده و اقداماتی را انجام می‌دهند؛ اما فراجا چون اولین یگان رسمی کشور برای کنترل اوضاع محسوب می‌شود، غالباً مسئول مدیریت بحران قلمداد خواهد شد. در فراجا نیز بیش از سایر قسمت‌ها، واحدهای انتظامی (کلانتری با تاکید بیشتر) با کنش‌های اجتماعی، اولین برخورد را دارند. اما تجربه محقق نشان داده در این بین واحدهای انتظامی‌ها که یگان پیشرو هستند در مراحل بحران، اقدامات مشابه و از پیش تعیین شده‌ای را انجام نمی‌دهند؛ در نتیجه مدیریت بحران عملاً تابع شرایط اقتضایی به‌شمار رفته و می‌تواند به آینده شغلی پایوران واحدهای انتظامی و عیار موفقیت فراجا آسیب وارد سازد.

بیان مسئله

نیروی انتظامی یک سازمان بحران ستیز و به لحاظ ماهیت وظایفش، در کنترل و مقابله با بحران‌های مختلف نقش آفرین است و دخالت آن در کنترل بحران‌ها لازمه تنظیم امور و زمینه ساز حفاظت نظم و امنیت جامعه می‌باشد اما بررسی وقایع و سوابق گذشته نشان می‌دهد مدل‌های موجود در این سازمان بیشتر به متغیرهای ایستا و موضوعات سخت‌افزاری مانند منابع مالی و فیزیکی تأکید دارند و به ویژگی‌های نرم‌افزاری مانند برنامه‌ریزی پویا و دانش افراد توجه کمتری نموده و به تبع آن رویکرد فعلی به مقوله بحران و مدیریت آن واکنشی و راهبردهای به‌کار گرفته شده مبتنی بر عملیات مقابله‌ای است؛ از این رو همگام با اوج‌گیری بحران و احساس ضرورت اعمال اقدامات مقابله‌ای وارد عمل شده و سعی در کنترل امور از طریق اقدامات سخت‌افزاری و به‌طور مشخص استفاده از قوه قهریه دارد. می‌توان گفت فرصت‌هایی که در مراحل پیش‌نگری و پیشگیری از بحران برای جلوگیری از وقوع آن یا کاهش اثرات تخریبی بحران وجود دارد بعضاً

نادیده گرفته می‌شود. این ادعا در مطالعه حوادثی مانند: واقعه ۱۸ تیر سال ۸۷ کوی دانشگاه تهران، زلزله بم سال ۸۲ و غائله مربوط به کاریکاتور موهن روزنامه ایران و بحران گران‌شدن بنزین در سال ۱۳۹۸ اثبات می‌شود. اغتشاشات ۱۳۹۸ آبان از زوایای متنوعی قابل بررسی است. شاید مهم‌ترین تفاوت آن با بحران‌های قبلی در این بود که اغتشاشات قبلی «مرکز» به «پیرامون» بود؛ ولی اغتشاشات آبان‌ماه جهت معکوس داشت. اما یکی از وجوه مشترک همه بحران‌ها مطرح‌شدن این سؤال قدیمی بود که کارکردهای واحدهای انتظامی‌ها بویژه کلانتریها در این گونه مواقع چیست؟

اهمیت و ضرورت تحقیق (نیازسنجی و امکان‌سنجی)

امید است با اجرای این تحقیق نتایج مثبت ذیل حادث شود: (اهمیت)

۱- افزایش شفافیت و تفکیک صریح وظایف پایوران واحدهای انتظامی

۲- کاهش بلا تکلیفی مأموران و مسئولان میدانی

۳- سرعت عمل در مدیریت بحران

۴- آسیب‌شناسی بحران گذشته

۵- کاهش جدی هزینه‌های عملیاتی فراجا

در همین راستا به نظر می‌رسد اگر این پژوهش انجام نشود، مشکلات ذیل تداوم یابد:

(ضرورت)

همچنان به‌مانند سال‌های قبل به هنگام بروز بحران‌های مشابه؛ تکالیف و وظایف افراد معلوم

نباشد.

در مدیریت بحران نتوانیم مرحله به مرحله نسبت به تغییر تاکتیک‌ها اقدام نماییم.

ممکن است بعضاً با بلا تکلیفی در تعیین مسئول مدیریت بحران مواجه باشیم

پس از بحران با کاهش سرمایه اجتماعی روبه‌رو خواهیم شد.

سوال یا سؤالات اصلی

کارکردهای فراجا در مواجهه با بحران‌های اجتماعی چیست؟

جایگاه فراجا در پیوستار زمانی بحران (مراحل شکل‌گیری تا ترمیم و بازسازی) کجا است؟

معرفی متغیرهای تحقیق

متغیر مستقل: بحران‌ها و کنش‌های اجتماعی

متغیر وابسته: کارکردهای فراجا

متغیرهای مداخله‌گر:

- زمان (هنگام وقوع رخداد یا زمان مورد انتظار برای وقوع آن)

- مکان (موقعیت جغرافیایی صحنه‌های کنش و نحوه توسعه آن)

- موضوعات (اقتصادی، فرهنگی، سیاسی، اجتماعی، نظامی، امنیتی و...)

- افراد (ویژگی‌های رهبران و پیروان محرک کنش)

متغیرهای تعدیل‌کننده: شرایط اقتصادی، سیاسی و فرهنگی کشور و واکنش مسئولان رده یک

به بحران

متغیرهای مزاحم: کمبود اطلاعات به‌ویژه در فضای مجازی، دخالت بدون هماهنگی خودی‌ها

تعاریف و اصطلاحات

اغتشاش: اغتشاش عبارت است از اقدام شدید و عملی دو نفر به بالا به‌منظور برهم زدن آرامش عمومی و به‌خاطر نیل به مقصود مشترک و اجرای تعهد به‌خصوصی است، که در این مورد به‌طور دسته‌جمعی علیه هرگونه مخالفت و ممانعت مقاومت و تمرد می‌نمایند در واقع اغتشاش مرحله عملی ازدحام است. (حسینی، ۱۳۸۷)

شورش: تلاش سازمان‌یافته‌ای است که عده زیادی در آن شرکت دارند و از پایگاه مردمی نیز برخوردار است. (قربانی، ۱۳۷۳)

نارضایتی: بیان خواسته‌ها و درخواست‌های مردم بدون داشتن رنگ سیاسی که شامل طومارنویسی، تظاهر به ناراحتی در حد محدود است. (نویدنیا، ۱۳۸۷)

ازدحام: انبوهی کردن بر هجوم و انبوهی کردن، مزاحمت و در اصطلاح عبارت از حضور انبوهی از مردم در مکانی مشخص برای تماشای صحنه‌ای خاص یا جلوه‌های ویژه یک پدیده. (نویدنیا، ۱۳۸۷)

مراحل مدیریت بحران

فرایند مراحل مدیریت بحران در یک تقسیم‌بندی کلی به چهار مرحله تقسیم می‌شود:

الف- مرحله پیش‌بینی

ب- مرحله پیشگیری

ج- مرحله مقابله

د- مرحله ترمیم و بازسازی

هر یک از این مراحل خود شامل بخش‌هایی می‌شود که این بخش‌ها فرایند مدیریت بحران را تشکیل می‌دهد. (محمدی‌فر، ۱۳۸۷)

ویژگی‌های مفهومی امنیت:

۱. از صبغه احساسی و نظری بیشتری نسبت به شرایط عینی و فیزیکی برخوردار است
۲. از طریق اجرای اصول ریاضی و رخدادهای آزمایشگاهی به دست نمی‌آید
۳. بیشتر از آن که امری مکانیکی باشد موضوعی انتزاعی است
۴. در حوزه علوم انسانی بهتر از سایر علوم قابل بحث و بررسی است
۵. در حوزه روش از طریق اجرای روش‌های کمی و ترکیبی داده‌ها شکل می‌گیرد؛ ولی تبیین آن امری تحلیلی، ذهنی و متکی به روش‌های کیفی است. (یاوری بافقی، ۱۳۹۰)

روش و نظریه در حوزه امنیت

بررسی‌های اولیه در حوزه امنیت نشان می‌دهد که همه رهیافت‌ها (مکاتب) و روش‌ها در تلاش برای پاسخگویی به شش رکن اصلی امنیت شامل:

۱- چه کسی؟

۲- چه زمانی؟

۳- چه مکانی؟

۴- چه موضوعی؟

۵- چگونه؟

۶- چرا؟

می‌باشند، از نگاه تکاملی رهیافت‌های ذیل در طول سال‌های گذشته تا به امروز مطرح گردیده که به شرح ذیل هستند:

- ۱- روش‌شناسی اثباتی (کلاسیک)
- ۲- پارادایم روش‌شناسی تفسیری و تأثیر آن بر نسل اول روش‌شناسی پژوهش
- ۳- روش‌شناسی انتقادی (مکتب فرانکفورت)
- ۴- ساختارگرایی
- ۵- سازگارگرایی (یاوری بافقی، ۱۳۹۰)

تعاریف لغوی امنیت

واژه امنیت در لغت‌نامه‌های فارسی نیز به معنی در امان بودن، ایمنی، آرامش و آسودگی بوده و کلمه امن به معنی بی‌بیم شدن، بی‌ترس، اطمینان، آسایش، آرامش قلب و ضد خوف آمده است (عمید، ۱۳۷۴).

باری بوزان^۱ امنیت را حفاظت در مقابل خطر (امنیت عینی)، احساس ایمنی (امنیت ذهنی) و رهایی از تردید (اعتماد به دریافت‌های شخصی) تعریف می‌کند. (بوزان، ۱۳۷۸) امنیت به تعبیر بوزان یک مفهوم توسعه‌نیافته است و جا دارد تا به‌عنوان مفهوم قدرتمندتر و مفیدتر از شأن و منزلت فعلی آن شناخته شود. (عبدا... خانی، ۱۳۸۳)

همه این موارد براین پایه استوارند که طرف مقابلی وجود دارد که می‌خواهد برعلیه ما اقدام کند. اما باید توجه داشت که در بسیاری از مواقع نقاط ضعف درونی ما شرایط را برای تهدید سازان فراهم می‌کنند. در این خصوص می‌توان به پائین بودن سطح اثربخشی، پایین بودن سطح کارایی، انتخاب مدیران کم‌توان، ضعف در تدوین برنامه‌های راهبردی تا عملیاتی، ارتباط ناموزون بخش‌های سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی با یکدیگر و نهایتاً ناکارآمدی نظام بودجه‌ریزی اشاره نمود (یاوری بافقی، ۱۳۸۶).

1- Bary Buzan

عوامل تامین امنیت

در دایره‌المعارف آزاد ویکی‌پدیا در مورد عوامل تأمین‌کننده امنیت داخلی آمده است: امنیت داخلی اغلب به‌وسیله پلیس، کارکنان حکومتی، نظامیان ویژه، (مانند کارابین‌یری ایتالیا یا بسیج ایران) یا نیروهای شبه‌نظامی (از قبیل GIGN فرانسه) تأمین می‌گردد. کسانی که ممکن است با تسلیحات مخرب یا غیرمخرب مسلح شده باشند^۱.

اما در نروژ یک قاعده اصلی برای مدیریت بحران تحت عنوان اصل مسئولیت وجود دارد، آنها در این راستا استدلال می‌کنند که هر یک از وزارتخانه‌ها و ادارات دولتی در میان حوزه عمل خودش برای امنیت داخلی مسئولیت دارد. (فینک و کریستان سن، ۲۰۰۷).

در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران و برخی قوانین مصوب مجلس شورای اسلامی نیز وظایفی به‌طور مستقیم و غیرمستقیم برای تعدادی از سازمان‌های نظامی، انتظامی و امنیتی و مردمی در راستای تأمین امنیت داخلی به‌شرح ذیل وضع شده است:

برخی بندهای ماده ۴ قانون نیروی انتظامی مصوب سال ۱۳۶۹ این نیرو را به‌طور مستقیم مأمور تأمین امنیت در داخل کشور نموده است:

- ۱- استقرار نظم و امنیت و تأمین آسایش عمومی و فردی
- ۲- مقابله و مبارزه قاطع و مستمر با هرگونه خرابکاری، تروریسم، شورش و عوامل و حرکت‌هایی که مخل امنیت کشور باشد، با همکاری وزارت اطلاعات
- ۳- تأمین امنیت برای برگزاری اجتماعات، تشکل‌ها، راهپیمایی‌ها و فعالیت‌های قانونی و مجاز و ممانعت و جلوگیری از هرگونه تشکل و راهپیمایی و اجتماع غیرمجاز و مقابله با اغتشاش، بی‌نظمی و فعالیت‌های غیرمجاز (ناصرزاده، ۱۳۷۲)

در مأموریت‌های نیروی مقاومت بسیج سپاه "جذب و آموزش عمومی آحاد مردم و سازماندهی و تجهیز و به‌کارگیری آنان در رده‌های مقاومت به‌منظور تشکیل ارتش بیست میلیونی و مقاومت مردمی در دفاع از کشور و انقلاب و دستاوردهای آن" (ترابی و روحی، ۱۳۷۹) به‌عنوان یکی از مأموریت‌های اصلی سپاه و بسیج مطرح شده است. فرمانده سابق سپاه در مورد مسئولیت امنیت داخلی می‌گوید: سپاه هم مسئولیت امنیت داخلی را دارد و هم نبرد با دشمنان خارجی جزو

1- Wikipedia. 2008

وظایف اوست. امنیت داخلی در درجه اول مسئولیت نیروهای انتظامی و اطلاعاتی است اما اگر ناامنی‌ها در کشور زیاد شود بنا به دستور شورای عالی امنیت ملی یا رهبری، سپاه مسئولیت برقراری امنیت را به عهده می‌گیرد. (صفوی، ۱۳۸۶)

این موضوع مؤید آن است که دستیابی به ابعاد مختلف مفهوم امنیت در هر کشور، از یک سو به لحاظ تفاوت‌های ماهوی در مؤلفه‌های سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، ژئوپلیتیکی و... با سایر کشورها و از سوی دیگر به این خاطر که واژه‌ها و لغات توصیفی یا محتوایی که بیانگر پدیده‌ها هستند و برای همه مشخص و دارای یک مفهوم نیستند و... درک و استنباط آنها ایجاد مسئله (تعبیر گوناگون) می‌کند. (رفیع پور، ۱۳۷۸)

جایگاه فراجا در تأمین امنیت عمومی از منظر مقام معظم رهبری

مهم‌ترین وظیفه نیروی انتظامی در جامعه اسلامی حفظ نظم و امنیت در سراسر کشور و ایجاد جوی اطمینان‌بخش برای جامعه است.

امروز مردم، نیروی انتظامی را امین خود می‌شمارند و لذا نیروی انتظامی باید در این کسوت مقدس، صحت در عمل، در درستکاری و امانت را به طور کامل رعایت و با این عمل خود تأمین امنیت زندگی مردم را برقرار کند.

انتظار عمومی از نیروی انتظامی برقراری امنیت اسلامی است.

اکنون زمان آن است که نیروی یکپارچه انتظامی عملاً قابلیت‌ها و کارآیی‌های خود را اثبات کند و نظم و امنیت را در سراسر کشور و مناطق مرزی تثبیت نماید.

حفظ نظم و امنیت به عهده شما است، انشا... خداوند شما را در انجام وظایف‌تان نصرت دهد.

نیروی انتظامی مظهر اقتدار ملی برای از میان بردن ناامنی و مبارزه با عناصری است که در امنیت جامعه اخلاص ایجاد می‌کنند، لذا این قدرت باید به دست انسان‌هایی صالح، امین و علاقه‌مند به سرنوشت مردم سپرده شود تا آنها بتوانند امنیت را به درستی تأمین کنند. (یاوری بافقی، ۱۳۸۶)

تعریف بحران

از نظر لغوی واژه بحران، به عنوان فشار، اضطراب، فاجعه، بلا، خشونت یا خشونت اجتماعی به کار می‌رود. فرهنگ لغات وبستر^۱ بحران را نقطه عطف بهتر بودن یا بدتر بودن معنا کرده است. بارنت معتقد است؛ بحران یعنی شرایطی خارج از وضعیت عادی که الگوهای مدیریتی متداول در هنگام بروز آن کارساز نیستند (بارنت، ۱۹۹۸).

بحران اجتماعی، بحرانی است در سطح جامعه که در حیطه‌ای فراتر از موضوعات فردی یا سازمانی شکل می‌گیرد و عموم یا افراد زیادی درگیر آن می‌شوند (وردی‌نژاد و رشتیانی، ۱۳۸۸) و زمانی به وجود می‌آید که اختلالاتی در جامعه پدید آید که تعادل عمومی، عملکرد بهنجار و معمول حیات اجتماعی را به مخاطره اندازد. این بحران نشان از فقدان توانایی سامان‌یابی و تأمین و حفظ نظم اجتماعی است (تاجیک، ۱۳۷۹).

جدول ۱: دسته‌بندی نظریه‌پردازی‌ها در حوزه مدیریت بحران (وفادار: ۱۳۸۸)

سال	نظریه‌پرداز	رویکرد	حوزه علمی
۱۹۷۲	Herman	سازمانی	ویژگی‌های بحران
۱۹۹۷	Burnett	سازمانی	
۱۹۸۴	Perrow	سیستمی	
۱۹۸۴	Slater	اجتماعی	
۱۹۹۲	Pauchant & Mitroff	سیستمی	
۱۹۹۸	Pearson & Clair	سازمانی	
۱۹۹۹	Hawang	سازمانی	
۲۰۰۴	Ash & Rose	اجتماعی	
۱۹۷۰	Caplan	روان‌شناسی	سیستم بحران‌زده
۱۹۹۱	UNDHA	سیستمی	
۱۹۹۲	Pauchant & Mitroff	سیستمی	
۱۹۹۲	Kouzmin & Jarman	سیستمی	
۱۳۷۷	Edgard Morin	سیستمی	
۲۰۰۴	Ash & Rose	سیستمی	

1- Webster

2- Burnett

۱۹۸۸	Weik	سازمانی	عوامل بحران‌زا
۲۰۰۴	Ash&Rose	اجتماعی	
۲۰۰۶	Hale	مدیریتی	
۲۰۰۶	Rose	اجتماعی	
۱۹۶۸	Myers & holusha	مدیریتی	عوامل بحران‌ستیز
۱۹۸۴	Slater	اقتصادی	
۱۹۹۲	UNDRO	مدیریتی	
۱۹۹۳	Booth	اجتماعی	
۲۰۰۱	Vendrell	مدیریت دولتی	
۲۰۰۱	Gleespie	مدیریتی	مدیریت بحران
۱۹۸۶	Barbara	مدیریتی	
۱۹۸۸	Jahson & scholes	استراتژیک	
۱۹۹۰	Leechat	مدیریتی	
۱۹۹۳	Booth	استراتژیک	
۱۹۹۷	Mitroff	مدیریتی	
۱۹۹۸	Kritner	مدیریتی	
۱۹۹۸	Burnett	مدیریتی	
۲۰۰۱	Wu.Weii	مدیریتی	
۲۰۰۱	Nudell & Antokoll	مدیریتی	
۲۰۰۱	Vendrell	مدیریتی	

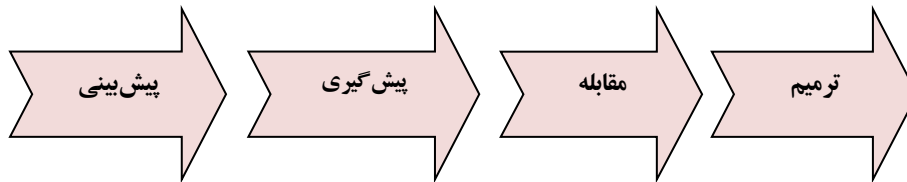
مدیریت بحران چیست؟

مدیریت بحران را می‌توان؛ مجموعه‌ای از مفاهیم نظری و تدابیر عملی در ابعاد سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و سازماندهی، جهت مقابله با بحران دانست (یاوری بافقی، ۱۳۹۵). مدیریت بحران، نظام و سیستمی است منسجم با بهره‌گیری از علوم، تکنولوژی، برنامه‌ریزی و مدیریت برای مقابله با حوادثی که منجر به کشته‌شدن تعداد زیادی از انسان‌ها، تخریب و آسیب‌دیدگی کلی به اموال مردم و مختل شدن و برهم خوردن زندگی اجتماعی می‌شوند (هواتمر، ۱۳۸۳). مدیریت بحران علمی است کاربردی که به‌وسیله مشاهده سیستماتیک بحران‌های پیشین و تجزیه و تحلیل آنها در

جستجوی یافتن ابزاری است که به وسیله آن از یک سو بتوان از وقوع فجایع پیش گیری کرده و یا برای مقابله با آنها آماده شد و از سوی دیگر در صورت وقوع بحران نسبت به امداد رسانی سریع و بهبود اوضاع اقدام نمود (ناطقى الهی، ۱۳۷۸).

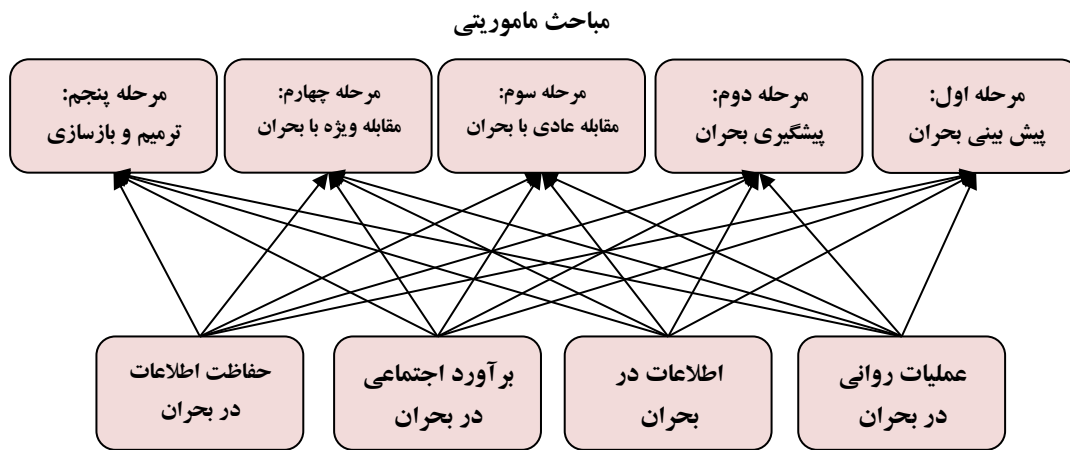
مراحل مدیریت بحران

برای مدیریت بحران عمدتاً از چهار یا پنج مرحله نام می‌برند که در نمودار زیر نشان داده شده است.

نمودار ۱. مراحل مدیریت بحران (جمعی از نویسندگان، ۱۳۸۶)

نمودار زیر نیز مراحل مدیریت بحران را به طور کامل تر و با لحاظ نمودن مباحث پشتیبانی در مدیریت، نشان می‌دهد.

مباحث پشتیبانی

نمودار ۲. موضوعات مأموریتی و پشتیبانی در مدیریت بحران (جمعی از نویسندگان، ۱۳۸۶)

تعریف ناآرامی‌های (بحران‌های) اجتماعی

رفتارهای اجتماعی به آن دسته از رفتارهایی گفته می‌شود که تحت شرایط زودگذر، بدون ساخت و بی ثبات و به سبب فقدان آثار هنجارهای مقبول رخ می‌دهند، این گروه رفتارهای عاطفی، خودانگیخته و اتفاقی و کمتر قابل پیش‌بینی‌اند، همچنین رفتارهای اجتماعی اعتراض‌آمیز به آن دسته از رفتارهای گروهی از شهروندان اطلاق می‌شود که «هیجانی‌اند، اغلب مخرب و ویرانگرند، تکانه‌ای هستند و با منافع مقام‌های حکومت در تضادند» (میرز، ۱۹۹۱).

با این وجود، همه ناآرامی‌های اجتماعی را نمی‌توان با منافع حکومت در تضاد نمایان دید. معمولاً ناآرامی‌های اجتماعی شهری به دو صورت برنامه‌ریزی شده و فاقد برنامه‌ریزی است که نمونه دوم به دلیل عدم به کارگیری بدیل‌های سیاسی، فقط تخریب و ناامنی منطقه‌ای وسیعی را به دنبال دارد، لیکن ناآرامی‌های برنامه‌ریزی شده دارای نکته‌های ظریفی هستند که نمی‌توان به راحتی از کنار آن‌ها گذر نمود (حسینی و جدی، ۱۳۸۶).

ظرفیت‌های بحران‌زایی در جنبش‌های اجتماعی و امنیت ملی

در دوران معاصر "جنبش‌های اجتماعی"^۱ به عنوان امری پذیرفته شده و از خصوصیات دائمی جوامع دموکراتیک فرض می‌شوند این امر زائیده نوعی تفکر "تکثرگرایی"^۲ می‌باشد، که بر این باور است تغییرات سیاسی و اجتماعی فقط در قالب و از طریق سلسله‌مراتب نهادهای بزرگ حکومتی و حزبی جستجو نمی‌شود. (جلایی‌پور، ۱۳۸۳).

پیامدهای جنبش‌های اجتماعی

- تغییرات ساختاری در وضعیت اجتماعی
- تغییرات فرهنگی
- ترویج قواعد و قوانین جدید
- تغییر افکار عمومی به ویژه نخبگان و معرفی نخبگان جدید
- تغییر در دموکراسی
- خلق عرصه‌های جدید در سیاست‌گذاری عمومی
- تغییر در توزیع قدرت (برچر، ۱۳۸۲)

1. Social Movements
2. Pluralism

صفر تا صد مدیریت بحران (رضازاده، ۱۳۹۷)

- ۱- تشکیل اتاق ویژه عملیات برای کنترل و مهار بحران در ستاد نیروی انتظامی با حضور نمایندگان دستگاه‌ها
- ۲- تشکیل مرکز فرماندهی و کنترل عملیات مقابله با حادثه (اتاق بحران) با هماهنگی و حضور نهادهای مسئول (سپاه، اداره اطلاعات، فراجا، نمسا، آتش‌نشانی، شهرداری، اورژانس، مقام قضایی و نماینده فرماندار یا استاندار) در چهارچوب قوانین و مصوبات
- ۳- فعال‌سازی سیستم فرماندهی و هدایت مناطق حادثه‌دیده در مراکز کنترل و فرماندهی
- ۴- تعیین وظایف هر یک از اعضای شورای تأمین و دستگاه‌های دولتی در مدیریت بحران
- ۵- ارائه طرح‌های مدیریت و کنترل بحران تمامی دستگاه‌های دست‌اندرکار به شورای تأمین و بررسی و تصویب آنها
- ۶- پشتیبانی و تدارک واحدها و آمادگی تجهیزات لجستیکی در کوپ، یگان‌های امداد و یگان ویژه برای مقابله با بحران
- ۷- تلاش در جهت بازگرداندن آرامش و امنیت عمومی و برخورد سریع با عوامل بحران‌زا
- ۸- پاک‌سازی معابر و برگرداندن به حالت اولیه و ترمیم و بازسازی سریع خرابی‌ها
- ۹- انعکاس به موقع حوادث به مبادی مربوطه و اتخاذ تصمیمات مقتضی
- ۱۰- هدایت نمودن عوامل تجمع به محوطه و مکان‌های سرپوشیده
- ۱۱- حضور مسئولین در مکان تجمع و سخنرانی برای افراد و گوش دادن به سخنان آنها
- ۱۲- جلوگیری از خروج تجمع‌کنندگان از محل اولیه تجمع به سطح خیابان‌ها و میداين
- ۱۳- حضور عملیاتی نیروی انتظامی و بسیج در مرکز شهر و میداين مهم برای جلوگیری از شکل‌گیری جمعیت و متفرق نمودن آنها
- ۱۴- دستگیری افراد آغازکننده غائله و دستگیری تخریب‌کنندگان قبل و در حین بحران

- ۱۵- تشکیل جلسه شورای تأمین اضطراری با حضور کلیه اعضا و اتخاذ تصمیمات مقتضی
- ۱۶- جلوگیری از ادامه تجمعات و عدم صدور مجوز برای ادامه آن توسط دستگاه‌های مسئول
- ۱۷- اقدامات پیشگیرانه در سایر شهرها به منظور جلوگیری از ادامه تجمع
- ۱۸- اقدامات نیروی انتظامی در جهت بازگرداندن آرامش و امنیت و اوضاع عادی به شهرها
- ۱۹- جداسازی فیزیکی و زمانی بین مردم عادی و تجمع‌کنندگان در کلیه مناطق بحران‌زده
- ۲۰- حضور مسئولین در محل‌ها و نقاط بحران‌زده و همراهی نخبگان و روحانیون با مردم و صحبت نمودن با تجمع‌کنندگان برای خاتمه تجمع
- ۲۱- پیگیری مطالبات مردم تا رسیدن به خواسته‌های قانونی
- ۲۲- حضور نیروهای بسیج در حلقه دوم و برخورد با تجمع‌کنندگان با وسایل کنترل و تجهیزات ضدآغتشاش
- ۲۳- تقسیم وظایف بین دو سازمان بسیج و فراجا با تعیین خطوط حد بین آنها و نحوه گسترش نیروها (نیروهای درگیر، تأمین، احتیاط)
- ۲۴- زمان گسترش و استقرار نیروها از نظر زمانی و مکانی قبل از آغاز بحران مشخص گردد.
- ۲۵- نحوه هماهنگی و فرماندهی در صحنه عملیات به‌طور تفکیک مشخص گردد.
- ۲۶- سازمان رزم، سازمان دوم، فراجا و بسیج مشخص شود و در محل‌های مشخص استقرار یابند.
- ۲۷- محل مأموریت و محل استقرار نیروهای اصلی و نیروهای احتیاط و نیروهای کمکی مشخص گردد.
- ۲۸- مانور اقتدار در نقاط اصلی و مناطق حساس توسط یگان‌های ویژه انجام گیرد.
- ۲۹- هماهنگی قضایی و مجوزهای قضایی برای برخورد و دستگیری پیش‌بینی شود.
- ۳۰- از گسترش و ادامه تجمع به سایر نقاط جلوگیری گردد.

- ۳۱- درخواست نیروی کمکی از مناطق هم‌جوار را برای استفاده در صورت لزوم انجام و پیش‌بینی گردد.
- ۳۲- نیروهای اطلاعاتی و ارگان‌های اطلاعاتی را در مکان‌های تجمع افزایش داده و برای دستگیری‌های هدفمند استفاده نماید.
- ۳۳- از پخش شایعات توسط عوامل و افراد به سایر نقاط شهر جلوگیری نماید.
- ۳۴- نحوه هماهنگی و فرماندهی مخابرات و ارتباط بین یگان‌های عملیاتی را در صحنه عملیات مشخص نماید.
- ۳۵- مستندسازی و فیلم برداری از صحنه بحران و درگیری برای شناسایی و دستگیری‌های هدفمند پیش‌بینی گردد.
- ۳۶- عملیات روانی در صحنه بحران برای نیروهای خودی و تجمع‌کنندگان را انجام دهید.
- ۳۷- گسترش منابع اطلاعاتی در صحنه بحران برای جمع‌آوری اخبار و شناسایی مجرمین و متهمین
- ۳۸- ختنی‌سازی فعالیت‌های رسانه‌ای و ماهواره‌ای معاندین پیش از شکل‌گیری تجمعات غیرقانونی
- ۳۹- جلوگیری از سوء استفاده و موج‌سواری توسط عناصر قوم‌گرا و رهبران آنها
- ۴۰- تفکیک نمودن اعتراضات مردمی از عناصر فرصت‌طلب و سیاسی
- ۴۱- اجرای مانور اقتدار توسط فراجا و بسیج با هماهنگی شورای تأمین در نقاط آلوده و مناطق جرم‌خیز
- ۴۲- اعزام گشت‌های پیاده، موتوری و خودرویی کوپ، یگان امداد به نقاط حساس
- ۴۳- تقویت و حفاظت شدید و دقیق اماکن دولتی به‌ویژه بانک‌ها و پمپ بنزین‌ها و ادارات دولتی
- ۴۴- تقویت پاسگاه فرماندهی در محل نزدیک محل بحران و هدایت میدانی نیروها در صحنه عملیات
- ۴۵- اجرای طرح ترافیکی ویژه توسط راهور فراجا در نقاط بحران‌زده

- ۴۶- تخلیه مجروحین از صحنه و مداوای آنها
- ۴۷- طرح‌ریزی پرسنلی، انتخاب پرسنل، پیش‌بینی روحیه و رفاه، خدمات بهداری
- ۴۸- پیش‌بینی امور اداری، طرح‌ریزی لجستیکی، تجهیزات، منطقه تجمع، ارتباط و مخابرات برای نیروها
- ۴۹- طرح‌ریزی اطلاعاتی و طرح‌ریزی عملیاتی مناسب
- ۵۰- فراگیری آموزشی کنترل بلوا و آشوب توسط کارکنان و اجرای مانورهای لازم برای کسب آمادگی
- ۵۱- کسب آمادگی کارکنان برای طرح آماده‌باش و تمرین مداوم آن
- ۵۲- جدانمودن و قرق کردن منطقه و جلوگیری از انتقال شلوغی به‌جای دیگر و ممانعت از فرار اغتشاش‌گران
- ۵۳- اجرای روش‌های جداسازی با موانع، گذاردن عناصر تأمینی، سد جاده برای افراد، سد جاده برای خودروها، گشت‌زنی در منطقه و برقراری سیستم عبور و شناسایی
- ۵۴- تقویت و تشدید حفاظت اماکن و تاسیسات و جلوگیری از آسیب‌پذیری آنها
- ۵۵- کنترل ازدحام و شورش‌ها با مشاهده و نظارت بر اعمال اغتشاش‌گران و تبادل نظر با محرکین و رهبران اغتشاش
- ۵۶- پراکنده کردن جمعیت با اعمال زور و دستگیری محرکین
- ۵۷- ترتیب توالی احتمالی عملیات یگان کنترل اغتشاش در صحنه بحران
- ۵۸- دعوت به متفرق شدن مردم با قرائت اعلامیه
- ۵۹- مستندسازی و فیلم‌برداری از صحنه بحران برای شناسایی اغتشاش‌گران برای دستگیری‌های هدفمند
- ۶۰- استفاده از ماشین آب‌پاش برای متفرق نمودن جمعیت
- ۶۱- به‌کارگرفتن عوامل شیمیایی ضد‌اغتشاش در صورت نیاز با مجوز رئیس شورای تأمین
- ۶۲- تیراندازی توسط تیراندازان ماهر و ورزیده در صورت نیاز و برابر قانون استفاده از سلاح

- ۶۳- به کارگیری دیگر سلاح‌های ضد اغتشاش برای مهار و کنترل اغتشاش‌گران
- ۶۴- برقراری کنترل منطقه‌ای با گمارده عناصر گشتی و گشتی‌های موتوری و گشت‌های پیاده و گشت‌های هوایی در مناطق آلوده و بحران‌زده
- ۶۵- برقراری و ایجاد محدودیت برای کنترل تردد و در صورت نیاز منع عبور و مرور
- ۶۶- بازرسی و بازداشت غیر نظامیان متخلف و مشکوک
- ۶۷- خنثی کردن تهدیدات ویژه و مقابله با غارت‌ها و جلوگیری از تخریب اموال مردم
- ۶۸- عکس‌العمل فوری برای هرگونه آتش‌سوزی و تیراندازی و انفجار بمب
- ۶۹- برقراری تأمین منطقه و استفاده از تیم‌های ویژه
- ۷۰- جمع‌آوری، ضبط و گزارش اطلاعات برای دستگیری اغتشاش‌گران
- ۷۱- آگاهی‌دادن به مردم در جهت عملکرد غیرقانونی اغتشاش‌گران
- ۷۲- آماده‌بودن و استفاده از تیم تخریب و خنثی‌سازی در صورت نیاز
- ۷۳- در نظر گرفتن جریان جوی هوا در صورت استفاده از گاز اشک‌آور
- ۷۴- مجهز بودن به انواع تجهیزات و سلاح‌ها و خودروهای کنترل اغتشاشات
- ۷۵- اتخاذ آرایشات لازم برای کنترل و مهار بحران
- ۷۶- بازگرداندن اوضاع و آرامش به جامعه و عادی‌سازی آن با ترمیم و بازسازی
- ۷۷- برآورد خسارت‌ها و تأمین هرچه سریع‌تر آنها و داشتن آمادگی برای بازگشت احتمالی بحران پس از اتمام آن. (رضازاده، ۱۳۹۷)

مدیریت بحران در پلیس برخی کشورها

پلیس کانادا

پس از وقوع حوادث سپتامبر ۲۰۰۱ و حملات پستی سیاه‌زخم، امنیت ملی و اقدامات آمادگی ضدتروریستی در مقابل حوادث شیمیایی، بیولوژی، رادیولوژی و هسته‌ای مورد توجه قرار گرفت و ادارات و سازمان‌های مختلفی نظیر وزارت خانه امنیت عمومی و آمادگی اضطراری، بهداشت، محیط زیست، کشاورزی و مواد غذایی، شیلات و اقیانوس‌ها، اداره بازرسی مواد غذایی، شورای پژوهش ملی، اداره منابع طبیعی، وزارت امنیت و اطلاعات، دادستانی، خزانه‌داری و وزارت دفاع عهده‌دار این نقش شدند و سیاست جدید امنیت ملی در این کشور (۲۰۰۴) چهارچوب جامعی را جهت واکنش به طیف وسیعی از تهدیدهای اثرگذار بر نظم و امنیت شهروندان (اطلاعاتی، مدیریت بحران، بهداشت عمومی، حمل و نقل، امنیت مرزی و امنیت بین‌المللی) فراهم ساخته است. با توجه به تأکیدی که بر موضوع امنیت در ابعاد مختلف وجود دارد، پلیس کانادا نقش بلاواسطه‌ای را در کنترل و واکنش به موقعیت‌های بحرانی از هر نوعش دارا می‌باشد. (گزارش دولت کانادا در کنفرانس امنیتی ژاپن، ۲۰۰۴)

پلیس فرانسه

در فرانسه تمامی اقدامات امنیتی و انتظامی در زمینه‌های مختلف در وزارت کشور سازماندهی می‌شود و این وزارت خانه سه بخش؛ ژاندارمری، سازمان‌های امنیتی و پلیس را سرپرستی می‌کند. (جردن، مارک، ۲۰۱۲)

از جمله وظایف این پلیس می‌توان به؛

مبارزه با خشونت‌های شهری، آشوب و ناامنی

مهار روند مهاجرت غیر قانونی و مبارزه با قاچاقچیان

مبارزه با مواد مخدر، جرائم سازمان یافته و اخلال در نظم و امنیت

مقابله با تروریسم و خسارات و تهدیدهای عمده علیه ملت اشاره نمود.^۱

۱. برگرفته از اسناد پلیس بین‌الملل فراجا

بحران حومه‌ها در فرانسه ۲۰۰۵

ساعت ۱۷۳۰ روز پنج‌شنبه ۲۷ اکتبر ۲۰۰۵ در منطقه کلیشی-سو-بووا در پی تماس تلفنی به پلیس در خصوص تحریک تعداد ده نفر از جوانان اطراف یک کارگاه، پلیس مداخله و شش نفر دستگیر که همان شب آزاد شده‌اند. سه نفر نیز فرار و داخل اتاقک یک ترانسفورماتور برق مخفی می‌شوند که دو نفر از آنها (۱۵ و ۱۷ ساله) به علت برق گرفتگی کشته و یک نفر دچار سوختگی و به بیمارستان منتقل شدند. به همین دلیل جوانان سایر مناطق با تلفن همراه مطلع و تحریک شده و دامنه اغتشاش‌ها سراسری شد. در طول اعتراضات تعداد ۱۰۳۰۰ دستگاه خودرو در آتش سوخت. تعداد ۲۲۰ دستگاه اتوبوس و تراموا تخریب و تعداد ۲۰۰ ساختمان دولتی و ۷۴۰ ساختمان خصوصی لطمه دید و ۳۴ نیروی پلیس مصدوم شدند. در جریان این اغتشاشات حدود پانصد میلیون یورو خسارت به دولت و شرکت‌های بیمه وارد شد.

اکثر مهاجمان (حدود ۸۰ درصد آنها سابقه‌دار بودند) از جوانان پسر (دختری مشاهده نشد) مهاجر آفریقایی (بیشتر مراکشی) که ۴۵ درصد آنها زیر ۱۸ سال بودند. برابر گزارش پلیس، مهاجمان از هر وسیله‌ای حتی سلاح علیه پلیس استفاده نمودند. در این اعتراض و شورش، چهارده‌ده‌تنه عکس‌العمل رخ داد:

واکنش‌های دولت: ناهماهنگی بین رئیس‌جمهور و نخست‌وزیر با وزیر کشور مشهود بود. سیاست وزیر کشور تسامح صفر بود و در طول این رخداد هم، جوانان را اراذل و اوباش خطاب کرد که خود محرک معترضان بود.

واکنش نیروهای حفظ نظم: تعداد ۱۱۵۰۰ نیروی پلیس و ژاندارم درگیر و تعداد ۴۷۷۰ نفر احضار ولی کسی کشته نشد. به‌طور کلی پلیس اقدام واکنشی داشت تا کنشی پیشگیرانه. واکنش مقام‌های قضایی: وزیر دادگستری از قضات تقاضای اشد مجازات را نمود؛ ولی قضات نسبت به افراد زیر ۱۸ سال با رأفت و با افراد بزرگ‌تر به سختی برخورد نمودند. واکنش افکار عمومی: به‌علت صدمات بالا رسانه‌ها عمدتاً به مخالفت با اعتراضات پرداختند.

تحلیل:

یک‌سال بعد، تمام اطلاعات توسط رمون گسن تحلیل که نتایج در سال ۲۰۰۷ در مجله علم و مدیریت زندان‌ها و حقوق کیفری منتشر شد که خلاصه آن به شرح ذیل است:

بحران حومه‌ها، طغیان علیه نژادپرستی یا بیکاری نیست؛ بلکه نوعی اظهار نفرت نسبت به فرانسه، جمهوری و غرب بود. افرادی که تخریب را هدف می‌دانستند. در واقع ابراز احساس تبعیض، نفرت عمیق و نارضایتی از جامعه فرانسه بود.

بررسی‌ها نشان می‌دهد پلیس فرانسه برای کنترل ناآرامی‌ها از تدابیر مقابله‌ای و پیشگیرانه به صورت هم‌زمان استفاده کرده است و در حالی که از تکنیک عملیات روانی برای اعتمادسازی، فریب، تفرق، منفعل‌سازی و ارباب استفاده می‌نمود، به موازات آن از تکنیک چانه‌زنی (مذاکره) به منظور ترغیب، تطمیع، تشویق و اقناع اخلاقی نیز بهره می‌جست و با تأکید بر اقدامات پیشگیرانه، سعی در جلوگیری از تکرار بحران داشته و با اقداماتی مانند ایجاد مجاری تخلیه اعتراض، تأمین خواسته و افزایش قدرت انتظامی عوامل بحران‌زا را تحت کنترل درآورد.

با استقرار دولت بحران، فرآیند قانون‌گذاری را ساده ساخته و با تعلیق سیستم دموکراتیک به مفهوم دیکتاتوری موقتی عینی بخشیده و قوه مجریه را در موضع اقتدار قرار داد و با راه‌اندازی جریان موازی با آشوب‌گران اقدامات پنهانی خود را برای مدیریت بحران به کار گرفت. عوامل بحران‌زا را با هوشیاری در مقابل مردم قرار داد و از تکنیک مردمی کردن مقابله با بحران بهره برده و از این طریق نظم و امنیت را به فرانسه بازگرداند (گسن، رمون، ۱۳۹۹).

پلیس امریکا

الف) استفاده از سامانه فرماندهی حادثه

این سامانه می‌تواند آسیب‌پذیری جامعه را تحلیل و تهدیدات بالقوه طبیعی، تکنولوژیکی، انسان‌ساخت و اجتماعی را شناسایی نماید. برای واکنش جامع در مدیریت بحران به ویژگی‌هایی مانند؛ زبان مشترک، ساختار مشترک و یکسان، ارتباطات جامع، وحدت فرماندهی، برنامه مدون عملیات، حوزه مدیریتی قابل کنترل، اصالت کار (تقسیم کار)، اماکن فرماندهی و مدیریت جامع منابع تأکید می‌نماید. (آژانس مدیریت اضطراری فدرال، ۲۰۰۷)

ب) تجربه ۱۱ سپتامبر

تا روز پیش از وقوع فاجعه ۱۱ سپتامبر در پلیس نیویورک، تعداد افسرانی که به طور تمام‌وقت در زمینه مبارزه با تروریسم و عملیات ضد تروریستی فعالیت می‌کردند کمتر از ۲۴ نفر بودند؛ اما

امروز این تعداد به ۱۰۰۰ نفر رسیده است. در سال ۲۰۰۲ پلیس نیویورک مدیر عملیاتی پیشین سازمان سیا، مایکل شیهان^۱ را به‌عنوان معاون فرماندهی پلیس نیویورک در زمینه مبارزه با تروریسم منصوب کرد. اکنون برای آموزش افسران در زمینه اطلاعات رایانه‌ای از سازمان سیا استفاده شده است. کیفیت معتقد است اکثر مأمورین پلیس آمریکا، نسبت به مسئله تروریسم حساس هستند و این مهم‌ترین پیشرفت در ایجاد توانایی برای واکنش و مقابله با تروریسم است و اقداماتی در این زمینه صورت گرفته ولی ممکن است ادامه این اقدامات و حساسیت‌ها در آینده اولویت خود را از دست بدهد (وفادار، ۱۳۸۷ به نقل از مجله پلیس آمریکا، سپتامبر، ۲۰۰۸).

نتیجه بررسی چهار بحران مهم امنیتی ۱۳۷۸، ۱۳۸۸، ۱۳۹۶ و ۱۳۹۸ و اولویت‌بندی مؤلفه‌های تأثیرگذار در آنها

چند موضوع به سادگی در این مقایسه‌ها دیده می‌شود:

- ۱- مطالبات به سمت مسائل اقتصادی است
- ۲- حضور زنان در صحنه شیب سریعی دارد
- ۳- جغرافیا در حال گسترش است
- ۴- اغتشاش‌گران از رفتار آرام به‌سوی رفتار خشن و مسلح به سلاح در حال تغییر هستند
- ۵- حدود ۸۷٪ تجمعات مربوط به غرب استان تهران، فارس، البرز، خوزستان، تهران و اصفهان بود.

روش تحقیق

این پژوهش از حیث زمانی، مقطعی؛ از حیث هدف، کاربردی و توسعه‌ای و از حیث روش، توصیفی بوده و از جهت نحوه جمع‌آوری داده‌ها از روش‌های ترکیبی^۲ (به‌ویژه روش فیشباول) استفاده شده است.

قلمرو موضوعی تحقیق: این پژوهش از حیث مفهومی در حوزه‌های اجتماعی قرار می‌گیرد. قلمرو زمانی تحقیق: این پژوهش از دریافت اطلاعات به اطلاعات افراد مرتبط با کنش‌های اجتماعی آبان ۱۳۹۸؛ ولی از حیث زمان انجام تحقیق به‌ویژه تولید الگو در قلمرو زمانی سال ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱ می‌باشد.

1 - Michael Sheehan

2 - Mix Method

قلمرو مکانی تحقیق: از حیث جغرافیایی محدود به خاک جمهوری اسلامی ایران (کلیه واحدهای انتظامی‌های درگیر استان البرز در اغتشاش ۱۳۹۸) و از حیث ساختار در نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران متمرکز است.

جامعه آماری

تعداد جامعه: به علت پیچیدگی تحقیق مجبوریم از جوامع مختلفی برای تأمین اطلاعات استفاده کنیم بنابراین چند تحقیق جداگانه ولی هم زمان صورت پذیرفت:

جدول ۲. تعداد جامعه آماری

ردیف	جامعه آماری	ویژگی مخاطب	تعداد به نفر
۱	ماموران کلانتری‌های درگیر استان البرز در اغتشاش آبان‌ماه ۹۸	تجربه کاری	۳۰۰
۲	سرکلانترهای تهران	فرماندهان	۱۱
۳	هافرماندهان انتظامی استان	خبرگی	۳۱
۴	محققان و مدیران	محققان	۱۵
	جمع کل جامعه آماری		۳۵۶

نمونه‌گیری

در این تحقیق به منظور انتخاب نمونه مناسب، از راهبرد **نمونه‌گیری هدفمند** ۱ که در طرح‌ریزی تحقیقات کیفی ۲ به کار می‌رود، استفاده شده است.

حجم نمونه ۳

نمونه‌گیری عبارت است از مجموعه اقداماتی که برای انتخاب تعدادی از افراد جامعه به نحوی که معرف آن باشند، انجام می‌پذیرد؛ لذا در این تحقیق نمونه‌ها هم دو بخشی است:

بخش اول: تعیین نمونه در روش کمی

در این بخش که شامل سه گروه است که از ابزار پرسش‌نامه استفاده شد. این گروه شامل واحدهای انتظامی‌هایی است که مستقیماً درگیر بحران ۱۳۹۸ بوده‌اند. گروه دوم، سرکلانترهای تهران بزرگ و گروه سوم، فرماندهان انتظامی استان بوده‌اند.

1- Purposeful Sampling
2- Qualitative Research
3- Sample Size

بخش دوم: تعیین نمونه در روش کیفی

در این بخش با یک گروه مصاحبه و با گروه دوم به روش فیشباول (مذاکره با گروه کانونی) مذاکره خواهیم کرد:

افراد رده بالا در ستاد فراجا مطلع از رخداد آبان ماه ۱۳۹۸

صاحب نظران و افسران عالی رتبه و محققان در حوزه مدیریت بحران (فیشباول)

ملاحظه: بنابراین تعداد نمونه این تحقیق به شرح جدول ذیل خواهد بود:

جدول ۳: تعداد نمونه آماری

ردیف	روش تحقیق	ویژگی نمونه	ابزار تحقیق	نحوه	تعداد نمونه
۱	کمی	مأموران دارای تجربه درواحد‌های انتظامی‌های آسیب دیده ۹۶ و ۹۸	پرسش‌نامه	تمام شمار	۱۸۵
۲	کمی	سرکلانترهای تهران	پرسش‌نامه	تقریباً تمام شمار	۱۰
۳	کمی	فرماندهان انتظامی استان‌ها	پرسش‌نامه	تقریباً تمام شمار	۳۱
۴	کیفی	مسئولان رده یک فراجا	مصاحبه و فیشباول	نمونه‌گیری تا سطح اشباع	۱۵
					۲۴۱

روش جمع‌آوری اطلاعات

جمع‌آوری اطلاعات در این پژوهش به روش ترکیبی و از طریق شیوه‌های اسنادی یا کتابخانه‌ای، اتاق فکر یا فیشباول، پیمایشی یا میدانی به کمک ابزارهای پرسش‌نامه و مصاحبه بود.

ویژگی‌های فنی ابزار گردآوری داده‌ها

پژوهشگر با استفاده از نظرات ۱۰ نفر از متخصصان، در خصوص مطلوب بودن وضعیت روایی محتوایی پرسش‌نامه‌ها، اطمینان حاصل کرده است.

در برآورد پایایی پرسش‌نامه تحقیق حاضر از روش آلفای کرونباخ ۱ استفاده شده است

1. Cronbach's Alpha

ضریب هماهنگی درونی کل پرسش‌نامه، حدود ۸,۱ دهم است که با توجه به معیار متسامورنن، در وضعیت مطلوبی قرار دارد و لذا می‌توان از میزان اعتبار پرسش‌نامه پژوهش اطمینان حاصل کرد (متسامورنن، ۱۳۸۵).

فنون گردآوری داده‌ها

در این تحقیق به منظور بررسی:

مستندات مربوط به پیشینه پژوهش، از روش «بررسی اسناد و مدارک» دریافت نظرات مأموران شاغل در واحدهای انتظامی‌های البرز و سرکلانترهای تهران از پرسش‌نامه

دریافت نظر خبرگان سازمانی به تبع نیاز، از فن «فیشباول» یا مصاحبه کانونی برای نظر خبرگان ارشد سازمانی از مصاحبه عمیق و نیمه باز، استفاده شده است.

روش تجزیه و تحلیل اطلاعات (با ذکر نحوه سنجش متغیرهای مستقل و وابسته)

به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های تحقیق از روش نرم‌افزار زیر بهره گرفته شد:

الف- نرم‌افزار SPSS برای تجزیه و تحلیل یافته‌های کمی

ب- روش مقایسه متنی به منظور تبیین یافته‌های کیفی

ج- ترکیب یافته‌های ناشی از روش تحقیق کمی و روش تحقیق کیفی (آمیخته)

یافته‌های کلی تحقیق:

با شروع تحقیق حداقل متوجه شدیم که:

- نوشتن یک دستورالعمل تصویری برای مدیریت بحران برای واحدهای انتظامی ضروری است؛ اما بسیار پیچیده است.
- به تعداد واحدهای انتظامی، روش برخورد با بحران در عمل متفاوت است. امکان تجویز یکسان نحوه مواجهه یا برخورد وجود ندارد. بلکه بهتر است وضعیت (سناریو) بحرانی تعیین تا واحدهای انتظامی اقدام کنند

- مسئولان واحدهای انتظامی غالباً اقتضایی عمل می کنند.
  - نیاز جدی به آموزش مدیریت بحران بطور همزمان در فرماندهی و واحدهای انتظامی و برای تمام عوامل دست اندرکار (آتش نشانی، اورژانس، شهرداری، برق و مخابرات) وجود دارد تا جای گذاری مسئولیت های مدیریت بحران به خوبی تبیین شود.
  - مدیریت بحران، در لحظه وقوع براساس ابتکارات و قوه ایده پردازی نزدیک ترین افسران نزدیک به صحنه طراحی و شکل می گیرد.
- مسئولان واحدهای انتظامی خیلی نمی توانند روی کمک های آتش نشانی، اورژانس و امثالهم حساب باز کنند. چون آنها هم نمی دانند تا چه حدی می توانند با پلیس همکاری نمایند.

یافته های قابل توجه

الف - یافته های مرتبط به مطالعات اسنادی

- (۱) هدف دشمن ایجاد آشوب و فتنه در کشور است (مقام معظم رهبری)
- (۲) پلیس باید مقتدر و اهل تفاهم با مردم باشد (مقام معظم رهبری)
- (۳) تبدیل یک مشکل به بحران می تواند خیلی سریع اتفاق بیفتد
- (۴) کنش های اجتماعی معمولاً هزینه ساز هستند
- (۵) رکن موفقیت مدیریت بحران، پیش بینی است
- (۶) هر کنش اجتماعی به تناسب نتایج آن هزینه هایی را بر بخشی از سازمان تا کل فراجا و حتی مسئولان رده یک نظام تحمیل می کند.
- (۷) هر کنش اجتماعی تا مدتی ثبات و آرامش را خدشه دار نموده و تنش را به درون خانواده ها منتقل می کند.
- (۸) هر کنش اجتماعی تا مدتی فرصت های سرمایه گذاری داخلی یا خارجی را در کشور کاهش می دهد.
- (۹) هر کنش اجتماعی روند صحیح رسیدگی به نیازهای اجتماعی را با مشکل مواجه می کند.

۱۰) هر کنش اجتماعی، علامتی از ناتوانی سیستم پیش‌بینی و سیستم پیشگیری از وقوع جرم در کشور است.

۱۱) یکی از مهم‌ترین مصادیق پدیده منتهی به ناامنی، خیزش‌های اجتماعی خشونت‌آمیز است. (یاوری بافقی، ۱۳۹۵)

* جمع‌بندی یافته‌های اغتشاشات خیابانی از سال ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۸

۱) فراخوان‌های اولیه، منشاء داخلی اما دو تجمع اخیر منشاء خارجی داشتند
 ۲) مطالبات تجمع‌کنندگان از موارد صنفی به سمت مسائل و مشکلات اقتصادی و سپس سیاسی در حال حرکت است.

۳) طی ده سال گذشته، حضور زنان در صحنه تجمع شیب سریعی دارد (قبلاً لیدها فقط مردان بودند)

۴) جغرافیا در حال گسترش است

۵) حدود ۸۷٪ تجمعات مربوط به غرب استان تهران، فارس، البرز، خوزستان، تهران و اصفهان بود.

۶) تجمع‌کنندگان عمدتاً از قشر تحصیل کرده به قشر توامان فقیر و نسل Z در حال تغییر است

۷) به مرور علائمی از ساماندهی افراد به دسته‌های کوچک ۵ تا ۱۰ نفری مشاهده می‌شود

۸) به نظر می‌رسد کشته‌سازی تبدیل به هدف رهبران اغتشاش شده است.

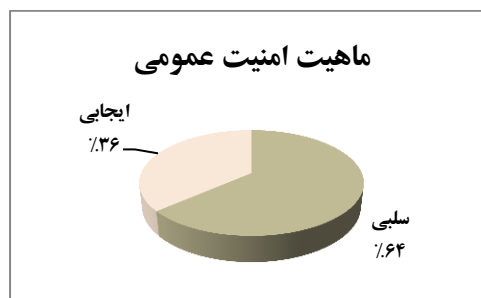
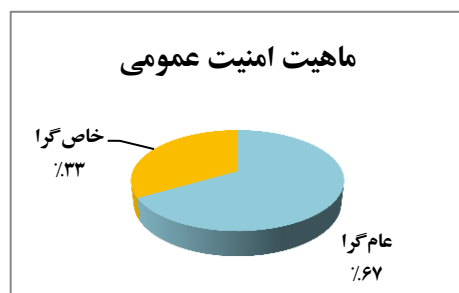
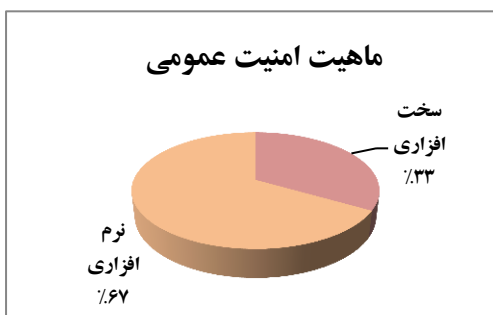
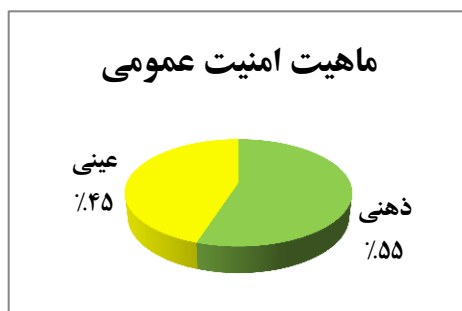
ملاحظه مهم: اگرچه ظاهراً و از حیث مدل، مراحل بحران مشخص بوده و بین اندیشمندان حوزه امنیت تفاهم نسبی برقرار است؛ اما تمام نظرات و توصیه‌ها در سطح تئوریک متوقف شده و هیچ‌یک از محققان قبلی نتوانسته‌اند دستورالعمل عملیاتی (پراکتیکال) یا روش انجام کار مانند نحوه تهیه ماکارانی را تولید نمایند. البته نمی‌توان خیلی به این نویسندگان خرده گرفت؛ زیرا حوزه رفتارها و کنش‌های اجتماعی بسیار متنوع بوده و مانند روابط بین اشیا در دنیای فیزیک نیست. عملاً ما به ازای هر انسانی احتمال رفتار مستقلی را می‌دهیم. اگرچه به نوعی پذیرفته‌ایم که غالباً افراد، پیرو رفتار رهبران شده و کنش‌های جمعی مانند تخریب ساختمان یا آتش زدن خودرو دولتی را از خود بروز می‌دهند.

خلاصه یافته‌های تحقیق محقق (یاوری، ۱۳۹۰)

۱. ماهیت امنیت بیشتر از آنکه عینی باشد، ذهنی است.
۲. ماهیت امنیت بیشتر از آنکه سخت‌افزاری باشد نرم‌افزاری است.
۳. ماهیت امنیت بیشتر از آنکه ایجابی باشد، سلبی است.
۴. ماهیت امنیت بیشتر از آنکه برون‌زاد باشد، درون‌زاد است.
۵. ماهیت امنیت بیشتر از آنکه تک وجهی باشد، چند وجهی است.

چند نمودار ذیل جالب توجه هستند:

نمودار شماره ۳: مفاهیم امنیت. (یاوری، ۱۳۹۰)

جدول ۴. فهرست عوامل مؤثر در ارتقای سطح امنیت عمومی به ترتیب فراوانی (یاوری، ۱۳۹۰)

ردیف	عوامل مؤثر در ارتقای سطح امنیت عمومی	فراوانی	درصد
۱	افزایش سطح رفاه جامعه؛	۱۷	۹/۶
۲	گسترش عدالت اجتماعی؛	۱۵	۸/۴۷
۳	وجود یا ایجاد قانونی به منظور تأمین منافع تمام افراد به جای تأمین منافع گروه یا گروه‌های خاص؛	۱۳	۷/۳۴
۴	توسعه قانون محوری و ارتقاء کیفیت قوانین؛	۱۱	۶/۲۱
۵	تغییر رویکرد جامعه از اجتماع امنیتی شده با محوریت دولت به امنیت اجتماعی شده (در این فرآیند تمام افراد و گروه‌های جامعه می‌بایست این آموزه را درونی کنند که امنیت هر یک از آنها در گرو تأمین امنیت دیگران است).	۱۱	۶/۲۱
۶	رفع هرگونه تبعیض در برخورد با منحرفان (اقتصادی، اخلاقی و...);	۱۰	۵/۶۵
۷	حفظ و افزایش سرمایه اجتماعی (اعتماد اجتماعی);	۱۰	۵/۶۵

ب) یافته‌های ناشی از توزیع پرسش‌نامه بین مأموران واحدهای انتظامی استان البرز (به شرط حضور در بحران‌های ۹۶ و ۹۸)

۱- ۵۵ درصد از مأموران اظهار داشته‌اند که کمتر از ۲۴ ساعت مانده به شروع بحران از طریق سلسله مراتب مطلع شده‌اند.

۲- حدود ۹۹ درصد مأموران اعتقاد داشتند در زمان بحران بهتر است از واحدهای انتظامی خود دفاع کنند.

۳- حدود یک سوم مأموران اعتقاد داشتند باید لحظه به لحظه وضعیت را به مقامات بالاتر گزارش دهند.

۴- در خصوص پیش‌بینی بحران اجتماعی توسط واحدهای انتظامی، ۹۳ درصد اعتقاد داشتند پیش‌بینی بحران وظیفه کلانتری نیست.

۵- ۹۲ درصد مأموران اعتقاد داشتند که باید دسترسی آنها به دوربین‌های حوزه استحفاظی فراهم شود.

۶- در خصوص دسترسی واحدهای انتظامی به فضای مجازی برای اطلاع از وقوع، فقط یک درصد معتقدند این دسترسی وجود دارد.

- ۷- در خصوص وظیفه واحدهای انتظامی در پیشگیری از بحران‌های اجتماعی، ۵۶ درصد معتقدند واحدهای انتظامی در این حوزه وظیفه دارد
- ۸- در خصوص وظیفه مأموران واحدهای انتظامی، غالباً در نظر داشتند که کلانتری‌ها به علت پایگاه مردمی نباید با مردم درگیر شده و اینکار را وظیفه یگان امداد و یگان ویژه می‌دانند.
- ۹- مأموران همچین اعلام داشتند که با اتمام غائله و آرامش در جامعه، لازم است برای پاکسازی معابر به کمک شهرداری و سایر دستگاه‌های دولتی بروند.
۱. نیازهای واحدهای انتظامی در مرحله پیش‌بینی، گزینه شبکه منابع و مخبرین با ۲۲/۶۸ در رتبه اول و اطلاع از روندهای اعتراضات شهر با ۱۷/۳۶ در رتبه دوم قرار داشت.
  ۲. نیازهای واحدهای انتظامی در مرحله پیشگیری، گزینه افزایش حضور مأموران در میادین و نقاط مهم با ۱۵/۹ درصد در رتبه اول و افزایش امنیت اماکن مورد تهدید با ۱۴/۸ درصد در رتبه دوم قرار دارد.
  ۳. نیازهای واحدهای انتظامی در مرحله مقابله، گزینه دستگیری عوامل بحران با ۲۱/۱۲ درصد در رتبه اول و «حفاظت از مقر» با ۱۷/۳۳ درصد در رتبه دوم قرار دارد.
  ۴. نیازهای واحدهای انتظامی در مرحله ترمیم و بازسازی، گزینه حضور در معابر و مراکز حساس با ۲۱/۸۲ درصد در رتبه اول و بازسازی روحی مأموران واحدهای انتظامی با ۲۰/۶۲ درصد در رتبه دوم سوم قرار دارد.

ج- یافته‌های ناشی از توزیع پرسش‌نامه بین سرکلانترهای تهران بزرگ

۱. هفت نفر از ده سرکلانتر اعتقاد دارند واحدهای انتظامی برای پیش‌بینی احتمال شکل‌گیری تجمعات کوچک و پراکنده مردم، توانمندی لازم را دارند.
۲. سرکلانترها کارکردهای ذیل را در مواجهه با کنش‌های اجتماعی به ترتیب ذیل مورد تأکید قرار داده‌اند.

- تعداد ۹ سرکلانتر به حفظ مفرگشت‌زنی و مراقبت اولیه از اموال مردم و بهبود ترافیک و ضرورت اطلاع‌رسانی به سلسه مراتب اعتقاد داشتند.
- تعداد ۸ سرکلانتر به: مذاکره با تجمع‌کنندگان و درخواست ترک محل / افزایش امنیت اماکن مورد تهدید / استعمال خودروهای بجا مانده / تماس با معتمدان محلی برای کسب خبر اعتقاد داشتند.
- تعداد ۷ سرکلانتر به ضرورت هشدار به کسبه جهت بستن فروشگاه اشاره نمودند.
- تعداد ۶ سرکلانتر: احضار ارذل و اوباش / لزوم شناسایی محرکان / لزوم شناسایی محرکان / فراخوان نیروهای در حال مرخصی را مهم می‌دانستند.
- تعداد ۵ سرکلانتر به معرفی دستگیرشدگان به مقام قضایی اشاره نمودند.
- تعداد ۴ سرکلانتر به کاهش اجرای احکام اشاره نمودند.
- تعداد ۳ سرکلانتر به کمک به شهرداری جهت پاک‌سازی معابر تأکید نمودند
- ۱. با حضور یگان ویژه یا یگان ویژه کدام گزینه ذیل درست است؟
- تعداد ۶ نفر اعتقاد داشتند با حضور نیروهای مقابله‌کننده با اغتشاش‌گران، مأموران به داخل واحدهای انتظامی رفته و از واحدهای انتظامی محافظت کنند.
- ۲. جایگاه واحدهای انتظامی‌ها در پیوستار زمانی بحران (مراحل پیش‌بینی، پیشگیری، مقابله و ترمیم و بازسازی) کجا است؟
- ۳. جایگاه واحدهای انتظامی در پیش‌بینی بحران: خیلی کم؛ ۳ نفر / کم صفر نفر / متوسط ۴ نفر / زیاد ۳ نفر / خیلی زیاد صفر نفر
- ۴. جایگاه واحدهای انتظامی در پیشگیری از بحران: خیلی کم ۰ / کم ۱ / متوسط ۴ / زیاد ۵ / خیلی زیاد ۰ نفر
- ۵. جایگاه واحدهای انتظامی در مقابله: خیلی کم ۱ / کم ۱ / متوسط ۴ / زیاد ۳ / خیلی زیاد ۱ نفر

۶. جایگاه واحدهای انتظامی در ترمیم و بازسازی: خیلی کم ۱/ کم ۱/ متوسط ۳/ زیاد ۳/ خیلی زیاد ۲ نفر

۵- یافته‌های ناشی از توزیع پرسش‌نامه بین فرماندهان انتظامی کشور

آیا واحدهای انتظامی برای پیش‌بینی احتمال شکل‌گیری تجمعات کوچک و پراکنده مردم، توانمندی لازم را دارد؟

تعداد ۱۶ فرمانده اعتقاد داشتند که واحدهای انتظامی توانایی پیش‌بینی بحران‌ها را دارند
جایگاه واحدهای انتظامی‌ها در پیوستار زمانی بحران (مراحل پیش‌بینی، پیشگیری، مقابله و ترمیم و بازسازی) کجا است؟

جایگاه واحدهای انتظامی در پیش‌بینی بحران: خیلی کم ۲ کم ۶ متوسط ۷ زیاد ۹ خیلی زیاد ۵

جایگاه واحدهای انتظامی در پیشگیری خیلی کم ۲ کم ۷ متوسط ۹ زیاد ۱۰ خیلی زیاد ۱

جایگاه واحدهای انتظامی در مقابله: خیلی کم ۴ کم ۱۳ متوسط ۷ زیاد ۵ خیلی زیاد ۰

جایگاه واحدهای انتظامی در ترمیم و بازسازی: خیلی کم ۴ کم ۵ متوسط ۹ زیاد ۶ خیلی زیاد ۵

تحلیل در سطح ویژگی‌های جمعیت‌شناسی پاسخ‌دهندگان در مسئولان رده یک فراجا:

در این مرحله با تعداد ۱۵ نفر از مسئولان فراجا که مسئولیت‌های مهمی در فراجا داشته یا دارند مصاحبه حضوری انجام شده است.

این افراد غالباً چندین مرحله فرمانده استان بوده و معمولاً اهل تحقیق و مطالعه و مدرس یا نویسنده حوزه مدیریت بحران می‌باشند. بنابراین مطالب آنها می‌تواند بسیار مورد توجه قرار گرفته و در تحلیل نهایی اثرگذار باشد.

جمع‌بندی نظرات مخاطبان تحقیق:

لازم است جایگاه واحدهای انتظامی در مدیریت بحران تبیین گردد.

کلاتری در مراحل اولیه بحران، باید به اقناع‌سازی (تجمعات محلی و تجمعات غیر محلی) و مراقبت از جمعیت پردازند.

انتظار مردم از مأموران واحدهای انتظامی با انتظار مردم از یگان ویژه متفاوت است. نقطه شروع اکثر اعتراضات در فضای مجازی شکل می‌گیرد امروز ساختار کلاتریها خیلی کوچک است مهم‌ترین وظیفه واحدهای انتظامی، حفظ مقر خود است. واحدهای انتظامی توانمندی لازم برای پیش‌بینی مدیریت بحران را دارند بهترین محل مدیریت بحران در سطح کلاتری است محیط‌شناسی (شناسنامه اطلاعاتی) باید مهم‌ترین دغدغه رئیس و مأموران واحدهای انتظامی باشد.

ضرورت دارد واحدهای انتظامی با یکدیگر بیشتر تعامل کنند.

پاسخ به سؤالات تحقیق:

پاسخ به سؤال اول - کارکردهای واحدهای انتظامی در مواجهه با کنش‌های اجتماعی چیست؟

جدول زیر حاوی نظرات فرماندهان انتظامی استان‌ها (اولین عدد)، سرکلاترها (دومین عدد)، فرماندهان و مسئولان فعلی و بازنشسته (سومین عدد) است که به تفکیک شمارش و توصیف شده‌اند:

جدول ۵. نظرات مخاطبان نسبت به کارکرد فراجا در بحران (یافته تحقیق)

ردیف	عنوان	امتیاز کیفی
۱	حفظ مقر ۷+۱۱+۲۹ / گشت‌زنی و مراقبت اولیه از اموال مردم و بهبود ترافیک ۶+۱۰+۲۷ (بهبود ترافیک جهت کمک به مأموران راهور) / تماس با معتمدان محلی برای کسب خبر ۶+۱۰+۲۷ / اطلاع‌رسانی به سلسله مراتب ۶+۱۰+۲۶	خیلی مورد تأکید (۴۰ به بالا)
۲	فراخوان نیروهای در حال مرخصی ۴+۷+۲۵ / استعلام خودروهای بیجا مانده ۲۰+۹+۴ / هشدار به کسبه جهت بستن فروشگاه ۸+۲۰+۴ / مذاکره با تجمع‌کنندگان و درخواست ترک محل ۴+۹+۱۹	مورد تأکید (۳۰ به بالا)
۳	افزایش امنیت اماکن مورد تهدید ۲+۹+۱۸ / کاهش اجرای احکام ۴+۵+۲۰ / شناسایی محرکان ۸+۱۶	تأکید متوسط

جدول ۵. نظرات مخاطبان نسبت به کارکرد فراجا در بحران (یافته تحقیق)

ردیف	عنوان	امتیاز کیفی
	۴+ معرفی دستگیر شدگان به مقام قضایی ۱۷+۷+۳ / احضار ارذل و اوپاش ۱۴+۸+۴ / کمک به شهرداری جهت پاکسازی معابر ۱۳+۴+۲	(۲۰ به بالا)
۴	دستگیری محرکان ۷+۳+۲	بدون تأکید (۱۰ به بالا)
۵	عملیات روانی در فضای مجازی ۳+۱ / هماهنگی با یگان‌های حفاظت فیزیکی دستگاه‌های دولتی ۳ / هماهنگی با بسیج و استفاده از بسیج ۱+ استقرار پیش‌دستانه مأمور در محل / مذاکره با سازمان‌های مورد مطالبه معترضین / حضور بموقع در قالب سیستم زمان‌دهی سانحه (ICS) / استفاده از دوربین‌های حوزه / هر کدام یک امتیاز	بدون اهمیت (کمتر از ده مورد)

در کل با توصیف و وزن‌دهی به کارکردهای واحدهای انتظامی که در جدول فوق آمده به خوبی می‌توان به کارکردهای واحدهای انتظامی در مواجهه با بحران پی برد. پاسخ به سؤال دوم- کارکردهای واحدهای انتظامی در پیوستار بحران از تجمع سکوت تا اغتشاش و تخریب اموال عمومی کدام‌اند؟

جدول ۶. کارکرد فراجا در پیوستار بحران (یافته تحقیق)

وضعیت	پیش‌بینی و پیشگیری از اقدامات منجر به بحران اجتماعی
شرایط عادی	بلوک‌بندی حوزه استحفاظی / تماس مستمر با معتمدان / گشت‌زنی پیاده جهت ارتباط با اقشار مردم / سازماندهی سازمان دوم /
شعار نویسی و پخش شب‌نامه	دریافت اطلاعات مردمی / گشت‌زنی در اطراف محل تجمع احتمالی / افزایش گشت‌های پیاده، موتور و خودرویی محسوس و نامحسوس / تماس مستمر با معتمدان / جلوگیری از شکل‌گیری هسته‌های اولیه متجمعان / اعزام مستند ساز / فعال‌سازی سازمان دوم رزم / فعال‌سازی گشت با لباس شخصی / کنترل دوربین‌ها /
تحریک در فضای عادی و مجازی و فراخوان	دریافت اطلاعات مردمی / گشت‌زنی در اطراف محل تجمع احتمالی / افزایش گشت‌های پیاده، موتور و خودرویی / تماس مستمر با معتمدان / شناسایی و دستگیری لیدرها / مذاکره

جدول ۶. کارکرد فراجا در پیوستار بحران (یافته تحقیق)

وضعیت	پیش‌بینی و پیشگیری از اقدامات منجر به بحران اجتماعی
	با سازمان منشا ایجاد بحران /
تجمع سکوت و تجمع با راهپیمایی همراه با شعار و مسدود کردن خیابان	افزایش سطح رسیدگی به جرائم و اطلاع وضعیت به راهور و فتا / افزایش مراقبت از مراکز مهم / درخواست حضور یگان امداد / درخواست تشکیل شورای تأمین شهر از فرمانده شهرستان یا استان / استفاده از ظرفیت بسیج / اطلاع‌رسانی به سلسله مراتب / شناسایی لیدرها / افزایش استفاده از ظرفیت منابع و مخبرین / احضار سازمان دوم رزم و سازماندهی
راه‌بندان، تخریب اموال عمومی و غارت اموال مردم	افزایش امنیت واحدهای انتظامی / خودداری از ابلاغ احکام تنش‌زا / هشدار به کسبه جهت بستن فروشگاه / درخواست حضور یگان ویژه / افزایش امنیت مراکز مهم / اطلاع‌رسانی به سلسله مراتب / انتقال خودروهای متوقف شده در مسیرهای دارای تشنج / هماهنگی با حراست‌ها و بسیج / شناسایی و دستگیری حمله‌کنندگان / افزایش مانیتورینگ / فعال نمودن سازمان دوم رزم
حمله با سلاح سرد و گرم به مردم و مأموران	جمع‌آوری گشتی‌ها / افزایش امنیت واحدهای انتظامی / خودداری از ابلاغ احکام / درخواست حضور یگان ویژه / اطلاع‌رسانی به سلسله مراتب / اجرای طرح دفاع از واحدهای انتظامی (طرح دورتادور) / پیش‌بینی انتقال اسناد و مدارک و سلاح و تجهیزات به نقطه امن / شناسایی و دستگیری حمله‌کنندگان / تسلیح کلیه مأموران
حمله به مراکز مهم مانند بانک‌ها، پمپ بنزین، کوپ و بسیج به قصد تسخیر یا تخریب یا آتش سوزی	جمع‌آوری گشتی‌ها / افزایش امنیت واحدهای انتظامی / خودداری از ابلاغ احکام / هشدار به کسبه جهت بستن فروشگاه / درخواست حضور یگان ویژه / اطلاع‌رسانی به سلسله مراتب /
شعار نویسی و پخش شب‌نامه	افزایش فعالیت اطلاعات واحدهای انتظامی / کسب خبر از معتمدان محلی / اطلاع‌رسانی به سلسله مراتب / افزایش گشت‌های محسوس و نامحسوس / هماهنگی برای امحاء شعارنویسی و جمع‌آوری شب‌نامه‌ها توسط شهرداری /
تحریک در فضای عادی و مجازی و	افزایش فعالیت اطلاعات واحدهای انتظامی / کسب خبر از معتمدان محلی / اطلاع‌رسانی به

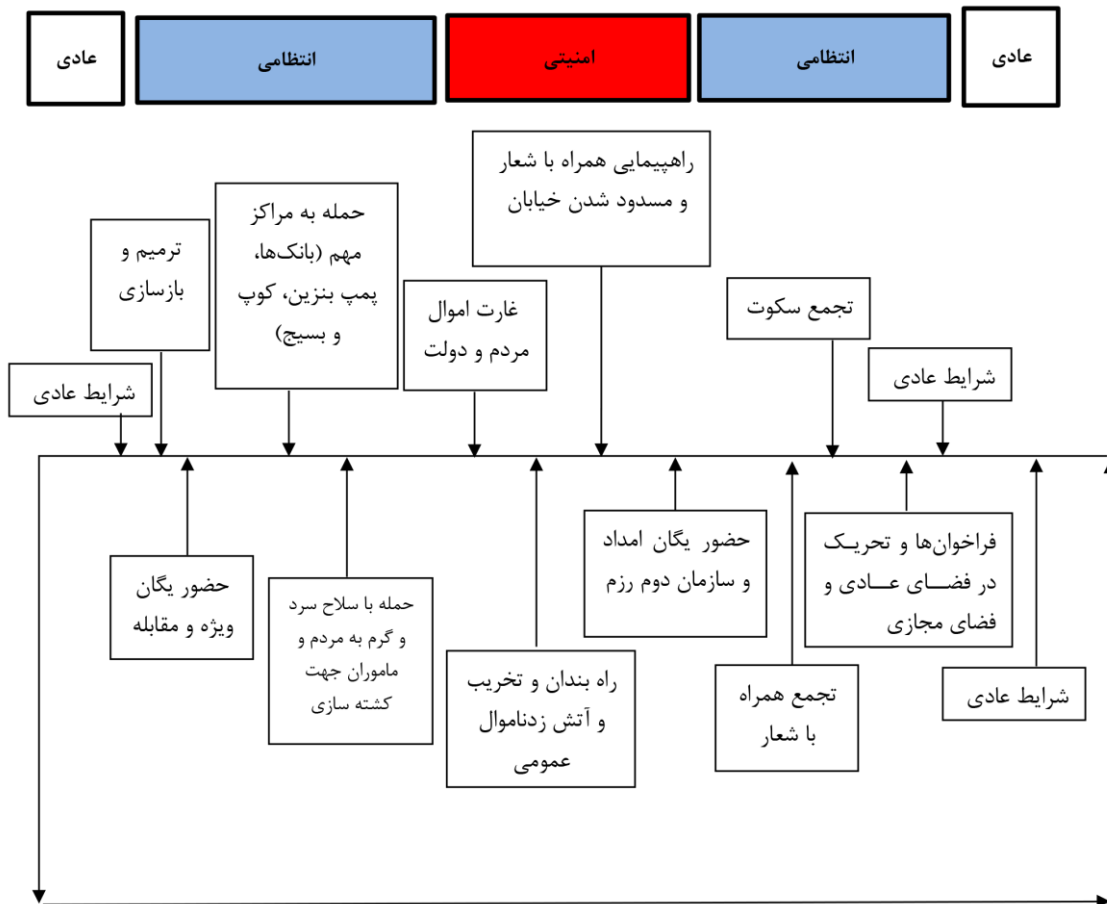
جدول ۶. کارکرد فراجا در پیوستار بحران (یافته تحقیق)

وضعیت	پیش‌بینی و پیشگیری از اقدامات منجر به بحران اجتماعی
فراخوان	سلسه مراتب/ شناسایی لیدر و وستگیری آنها/
تجمع سکوت و تجمع همراه با شعار	افزایش هوشیاری در حفظ مقر/ افزایش هوشیاری واحدهای گشتی/
راهپیمایی همراه با شعار و مسدود کردن خیابان	درخواست یگان امداد/ افزایش امنیت واحدهای انتظامی/ فراخوانی گشت‌ها/ مستندسازی/ افزایش هوشیاری مأموران نسبت به سرقت مهم تحت پوشش تجمع/ اجرای طرح احضار همکاران/
راه‌بندان و تخریب اموال عمومی و غارت اموال مردم و دولت (اشخاص حقیقی و حقوقی)	تحویل حوزه استحفاظی به یگان ویژه جهت اجرای دستورات فرمانده استان/ تلاش برای حفظ واحدهای انتظامی/ بستن خیابان‌های مرتبط/ مستندسازی/ اجرای طرح دفاع از واحدهای انتظامی/ هر پلیسی کار خود را انجام دهد مثلاً: آگاهی افرادی که درخت یا خودرو آتش می‌زنند را دستگیر کند/
حمله با سلاح سرد و گرم به مردم و مأموران	تحویل حوزه استحفاظی به یگان ویژه جهت اجرای دستورات فرمانده استان/ تحویل حوزه استحفاظی از یگان امداد به یگان ویژه/ تلاش برای حفظ واحدهای انتظامی/ مستندسازی/
حمله به مراکز مهم مانند بانک‌ها، پمپ بنزین، کوپ و بسیج به قصد تسخیر یا تخریب یا آتش‌سوزی	تحویل حوزه استحفاظی به یگان ویژه جهت اجرای دستورات فرمانده استان/ تلاش برای حفظ واحدهای انتظامی/ حفاظت از مقر/ مستندسازی/
ترمیم و بازسازی (پایان التهاب اجتماعی)	تأمین امنیت مأموران شهرداری/ کمک به مأموران راهور/ آغاز فعالیت عادی واحدهای انتظامی/ کسب حمایت معتمدان محلی برای کمک به ترمیم معابر/ تماس با مالکین دچار زیان شده و مطالبه فاکتور/ ترمیم روحیه مأموران آسیب دیده در بحران

ملاحظه مهم

جدول فوق و جدول بعد در واقع ماتریسی از سناریوهای مختلف و آنچه که واحدهای انتظامی باید انجام دهند می‌باشد که خلاصه شده یک دستورالعمل کاربردی است.

در شکل زیر جایگاه شکلی واحدهای انتظامی بر حسب شرایط در بحران جانمایی شده است:

نمودار شماره ۴: پیوستار بحران (یافته تحقیق)

پاسخ به سؤال سوم- جایگاه واحدهای انتظامی در پیوستار زمانی بحران (مراحل شکل گیری تا ترمیم و بازسازی) کجاست؟

۱. عمده نظر فرماندهان این است که اگر کلانتری، کلانتری باشد. جایگاه زیاد و خیلی زیادی در چهار مرحله بحران بویژه پیش‌بینی بحران دارد. کلانتری‌ها در عمق جامعه زندگی می‌کنند و به‌خوبی از شرایط مردم و خواسته‌ها و علائق مردم اطلاع دارند. آنها معتمدان و افراد تأثیرگذار بر افکار محله را می‌شناسند در عین حال افراد مشکل‌ساز و خلاف‌کار را هم رصد می‌کنند. بارها مشاهده شده که تذکر رئیس کلانتری به رهبران متمایل به ایجاد بحران، توانسته از بروز مشکل بزرگی جلوگیری کند. برخی کلانترها نقش حکمیت بین مردم دارند.
۲. این افراد در خصوص جایگاه کلانتری برای پیشگیری، به پیشگیری از حیث حضور فیزیکی در خیابان یا حضور در میادین معتقد بوده که خیلی با روش‌های پیشگیری نوشته شده در اسناد و کتب درسی هماهنگی ندارد. به همین دلیل واحدهای انتظامی را در حد حضور خیابانی متوسط و زیاد ارزیابی کرده‌اند. به عبارت دیگر بسیاری از مسئولان فراجا تمایلی به اجرای طرح‌های ساختاریافته پیشگیرانه انتظامی نداشته و واحدهای انتظامی را با امکانات فعلی قادر به انجام این گونه طرح‌ها نمی‌دانند در نتیجه به حضور فیزیکی گشت در معابر اصلی حوزه استحفاظی بسنده نموده‌اند.
۳. فرماندهان انتظامی استان‌ها، عمدتاً اعتقاد دارند که کلانتری جایگاه کمی در مقابله دارد.
۴. با اختلاف خیلی کم، این گروه از فرماندهان اعتقاد داشتند که جایگاه واحدهای انتظامی در ترمیم و بازسازی متوسط تا زیاد است. البته مأموران و سرکلانترها هم این موضوع را تایید نموده بودند. این موضوع بیشتر تابع رابطه واحدهای انتظامی با دستگاه‌های همکار محلی مانند شهرداری است.

جدول ۷: جایگاه فراجا در مدیریت بحران‌های اجتماعی (یافته تحقیق)

وضعیت اول	اقدامات ضروری ویژه شرایط عادی
عادی	اشراف اطلاعاتی/ محیط‌شناسی اطلاعاتی (با تأکید بر شناسایی نقاط آسیب‌پذیر در بحران)/ بلوک‌بندی حوزه استحفاظی/ تهیه لیستی از معتمدان محلی/ تماس مستمر با معتمدان/ رصد فضای مجازی/ برگزاری جلسات دائم هماهنگی با بسیج و حراست سازمان‌ها و بخش خصوصی/ به‌روزرسانی بانک اراذل و اوباش/ تدوین و آموزش و تمرین و اجرای رزمایش طرح‌های انتظامی/ تأمین و آموزش مستند ساز هر واحدهای انتظامی/ بهترین زمان کار اطلاعات، شرایط عادی است/ سازمان اطلاعات و پلیس آگاهی باید ماهیانه به آموزش مأموران واحدهای انتظامی اقدام کند/
وضعیت دوم	اقدامات ضروری برای پیش‌بینی از بروز بحران
احتمال شعار نویسی و پخش شب نامه	دریافت اطلاعات مردمی/ گشت‌زنی در اطراف محل تجمع احتمالی/ گشت‌زنی در سایر محلات تجمع احتمالی/ افزایش گشت نامحسوس/ ارتباط با منابع و مخبرین/ هماهنگی با شهرداری برای امحاء شعارنویسی احتمالی/ پایش نامحسوس افراد سابقه‌دار و معدومان جرائم مهم توسط منابع/ ارسال اخبار پیش‌بینی واحدهای انتظامی برای سلسه مراتب (مرفوک)/
تحریک در فضای عادی و مجازی فراخوان احتمالی	دریافت اطلاعات مردمی/ گشت‌زنی در اطراف محل تجمع احتمالی/ گشت‌زنی در سایر محلات تجمع احتمالی/ رصد فضای مجازی/ شناسایی لیدرها/ شناسایی ادمین‌ها/
احتمال تجمع سکوت یا همراه با شعار	دریافت اطلاعات مردمی/ گشت‌زنی در اطراف محل تجمع احتمالی/ گشت‌زنی در سایر محلات تجمع احتمالی/ پیش‌بینی اقدام بعدی و اطلاع به سلسه مراتب/ روان‌سازی ترافیک/
احتمال راهپیمایی همراه با شعار و احتمال مسدود کردن خیابان	گشت‌زنی آشکار و پنهان در سایر محلات تجمع احتمالی/ پیش‌بینی اقدام بعدی و اطلاع به سلسه مراتب/ بررسی نیاز به یگان امداد/ روان‌سازی ترافیک/ ارتباط با منابع و مخبرین/ تمرین طرح پدافند دورتا دور واحدهای انتظامی/

<p>گشت‌زنی در اطراف محل راه‌بندان احتمالی / گشت‌زنی در اطراف محل تخریب احتمالی / گشت‌زنی در سایر محلات نزدیک به محل تخریب احتمالی / روان‌سازی ترافیک / توجه مأموران واحدهای انتظامی</p>	<p>احتمال تخریب اموال عمومی و غارت اموال مردم</p>
<p>گشت‌زنی در اطراف محل / افزایش هوشیاری مأموران / اطلاع‌رسانی خبری و پیش‌بینی به سلسه مراتب و مقام قضایی و یگان امداد / تأکید به پوشیدن لباس ضد گلوله /</p>	<p>احتمال حمله با سلاح سرد و گرم به مردم و مأموران</p>
<p>گشت‌زنی در اطراف محل / گشت‌زنی در سایر محلات / روان‌سازی ترافیک / ارتباط با منابع و مخبرین / فعال کردن توان معتمدان و توان مردمی در دفاع از مراکز مهم / توجه عوامل حراست بانک‌ها و مسئولان پمپ بنزین‌ها</p>	<p>احتمال حمله به مراکز مهم مانند بانک‌ها، پمپ بنزین، کوپ و بسیج به قصد تسخیر یا تخریب یا آتش‌سوزی</p>
<p>اقدامات لازم برای پیشگیری از بروز بحران اجتماعی</p>	<p>وضعیت سوم</p>
<p>بلوک‌بندی حوزه استحفاظی / تماس مستمر با معتمدان / گشت‌زنی پیاده جهت ارتباط با اقشار مردم / آماده‌سازی و سازماندهی سازمان دوم /</p>	<p>شرایط عادی</p>
<p>دریافت اطلاعات مردمی / گشت‌زنی در اطراف محل تجمع احتمالی / افزایش گشت‌های پیاده، موتور و خودروبی محسوس و نامحسوس / تماس مستمر با معتمدان / جلوگیری از شکل‌گیری هسته‌های اولیه متجمعان / اعزام مستند ساز / فعال‌سازی سازمان دوم رزم / فعال‌سازی گشت با لباس شخصی / سازماندهی رفتگران و نگهبانان محله جهت خبررسانی / مشاهدات / کنترل دوربین‌ها /</p>	<p>شعار نویسی و پخش شب‌نامه</p>
<p>دریافت اطلاعات مردمی / گشت‌زنی در اطراف محل تجمع احتمالی / افزایش گشت‌های پیاده، موتور و خودروبی / تماس مستمر با معتمدان / شناسایی و دستگیری لیدرها / مذاکره با سازمان منشا ایجاد بحران /</p>	<p>تحریک در فضای عادی و مجازی و فراخوان</p>
<p>افزایش سطح رسیدگی به جرائم و اطلاع وضعیت به راهور و فتا و سااط / افزایش مراقبت از مراکز مهم / درخواست حضور یگان امداد / درخواست تشکیل شورای تأمین شهر از فرمانده شهرستان یا استان / استفاده از ظرفیت بسیج / اطلاع‌رسانی به سلسه مراتب / شناسایی لیدرها / افزایش استفاده از ظرفیت منابع و مخبرین /</p>	<p>تجمع سکوت و تجمع با راهپیمایی همراه با شعار و مسدود کردن خیابان</p>

<p>افزایش امنیت واحدهای انتظامی / خودداری از ابلاغ احکام تنش‌زا / هشدار به کسبه جهت بستن فروشگاه / درخواست حضور یگان ویژه / افزایش امنیت مراکز مهم / اطلاع‌رسانی به سلسله مراتب / انتقال خودروهای متوقف شده در مسیرهای دارای تشنج / هماهنگی با حراست‌ها و بسیج / شناسایی و دستگیری حمله‌کنندگان / افزایش مانیتورینگ / فعال نمودن سازمان دوم</p>	<p>راه‌بندان، تخریب اموال عمومی و غارت اموال مردم</p>
<p>جمع‌آوری گشتی‌ها / افزایش امنیت واحدهای انتظامی / خودداری از ابلاغ احکام / درخواست حضور یگان ویژه / اطلاع‌رسانی به سلسله مراتب / اجرای طرح دفاع از واحدهای انتظامی (طرح دورتادور) / پیش‌بینی انتقال اسناد و مدارک و سلاح و تجهیزات به نقطه امن / شناسایی و دستگیری حمله‌کنندگان / تسلیح کلیه مأموران</p>	<p>حمله با سلاح سرد و گرم به مردم و مأموران</p>
<p>جمع‌آوری گشتی‌ها / افزایش امنیت واحدهای انتظامی / خودداری از ابلاغ احکام / هشدار به کسبه جهت بستن فروشگاه / درخواست حضور یگان ویژه / اطلاع‌رسانی به سلسله مراتب / جای‌گیری سازمان دوم رزم در مراکز مهم انتظامی</p>	<p>حمله به مراکز مهم مانند بانک‌ها، پمپ بنزین، کوپ و بسیج به قصد تسخیر یا تخریب یا آتش‌سوزی</p>
<p>اقدامات مرتبط با مقابله با تنش‌های اجتماعی</p>	<p>وضعیت چهارم</p>
<p>افزایش فعالیت اطلاعات واحدهای انتظامی / کسب خبر از معتمدان محلی / اطلاع‌رسانی به سلسله مراتب / افزایش گشت‌های محسوس و نامحسوس / هماهنگی برای امحاء شعارنویسی و جمع‌آوری شب‌نامه‌ها توسط شهرداری /</p>	<p>شعار نویسی و پخش شب‌نامه</p>
<p>افزایش فعالیت اطلاعات واحدهای انتظامی / کسب خبر از معتمدان محلی / اطلاع‌رسانی به سلسله مراتب / شناسایی لیدر و دستگیری آنها /</p>	<p>تحریک در فضای عادی و مجازی و فراخوان</p>
<p>افزایش هوشیاری در حفظ مقر / افزایش هوشیاری واحدهای گشتی /</p>	<p>تجمع سکوت و تجمع همراه با شعار</p>
<p>درخواست یگان امداد / افزایش امنیت واحدهای انتظامی / فراخوانی گشت‌ها / مستندسازی / افزایش هوشیاری مأموران نسبت به سرقت مهم تحت پوشش تجمع / اجرای طرح احضار همکاران / تأکید به سازمان دوم رزم در مراقبت از مقر /</p>	<p>راهپیمایی همراه با شعار و مسدود کردن خیابان</p>

<p>تحويل حوزه استحفاظی به یگان ویژه جهت اجرای دستورات فرمانده استان/ تلاش برای حفظ واحدهای انتظامی/ بستن خیابان‌های مرتبط/ مستندسازی/ اجرای طرح دفاع از واحدهای انتظامی/ هر پلیسی کار خود را انجام دهد مثلاً: آگاهی افرادی که درخت یا خودرو آتش می‌زنند را دستگیر کند/</p>	<p>راه‌بندان و تخریب اموال عمومی و غارت اموال مردم و دولت (اشخاص حقیقی و حقوقی)</p>
<p>تحويل حوزه استحفاظی به یگان ویژه جهت اجرای دستورات فرمانده استان/ تحويل حوزه استحفاظی از یگان امداد به یگان ویژه/ تلاش برای حفظ واحدهای انتظامی/ مستندسازی</p>	<p>حمله با سلاح سرد و گرم به مردم و مأموران</p>
<p>تحويل حوزه استحفاظی به یگان ویژه جهت اجرای دستورات فرمانده استان/ تلاش برای حفظ واحدهای انتظامی/ حفاظت از مقر/ مستندسازی/ آمادگی برای خروج مأموران و سلاح و اسناد از واحدهای انتظامی</p>	<p>حمله به مراکز مهم مانند بانک‌ها، پمپ بنزین، کوپ و بسیج به قصد تسخیر یا تخریب یا آتش سوزی</p>
<p>اقدامات مورد نیاز در شرایط ترمیم و بازسازی</p>	<p>وضعیت پنجم</p>
<p>تأمین امنیت مأموران شهرداری/ کمک به مأموران راهور/ آغاز فعالیت عادی واحدهای انتظامی/ کسب حمایت معتمدان محلی برای کمک به ترمیم معابر/ تماس با مالکین دچار زیان شده و مطالبه فاکتور/ ترمیم روحیه مأموران آسیب‌دیده در بحران/ دریافت نتایج بازجویی دستگیرشدگان/ مراقبت از شرایط روحی مأموران/ تهیه برآورد میزان خسارت وارد شده و بررسی نقاط ضعف و قوت/</p>	<p>ترمیم و بازسازی (پایان التهاب اجتماعی)</p>

ملاحظات مهم:

جداول در ۴ بخش تهیه شده و هر بخش مربوط به یکی از وضعیت‌های چهارگانه؛ پیش‌بینی، پیشگیری، مقابله و ترمیم و بازسازی است.

در هر بخش با دو قسمت مواجه هستیم که؛ در قسمت وضعیت، حالات روند بحران یا کنش اجتماعی ذکر شده است. در ستون بعدی، اقدامات مورد نیاز توسط واحدهای انتظامی (نه صرفاً رئیس کلانتری) بر اساس نظر نمونه تحقیق تعیین شده است.

این در واقع ماتریسی از سناریوهای مختلف و آنچه که واحدهای انتظامی باید انجام دهند می‌باشد که خلاصه شده یک دستورالعمل کاربردی است.

به این علت دستورالعمل فوق خیلی ریز نشده که شرایط امروز واحدهای انتظامی‌ها برای انجام قابل قبول در مراحل چهارگانه پیش‌بینی، پیشگیری، مقابله و ترمیم مناسب نبوده و عملاً با تصورات ما از واحدهای انتظامی تناسبی ندارد.

جمع‌بندی:

۱. امنیت در ایران بیشتر ذهنی، سلبی، نرم‌افزاری، درون‌زا و چندوجهی است.
۲. اغتشاشات خیابانی از سال ۱۳۸۷ تاکنون؛ غالباً منشاء خارجی داشته و از مطالبات سیاسی به سوی مطالبات اقتصادی در حرکت می‌باشد. حضور زنان در تشنج‌ها خیلی افزایش یافته و جغرافیای تشنج نیز در حال گسترش بوده است.
۳. امروز مهم‌ترین کارکرد واحدهای انتظامی‌ها حفظ مقرر، گشت‌زنی، کمک به بهبود ترافیک، ارتباط با معتمدان محلی، اطلاع‌رسانی به سلسه مراتب، فراخوان نیروهای در حال مرخصی، استعلام خودروهای به‌جامانده، هشدار به کسبه جهت بستن فروشگاه، مذاکره با تجمع‌کنندگان و درخواست ترک محل می‌باشد.

پیشنهادها

مدیریت انتظامی

۱. به تعداد پلیس‌ها و اقتضائات محیطی، روش برخورد با بحران در عمل متفاوت است؛ بنابراین بهتر است وضعیت (سناریو) میدانی به تفکیک مراحل چهارگانه بحران تعیین تا واحدهای انتظامی متناسب با هر مرحله اقدام کند.
۲. نوشتن یک دستورالعمل تصویری برای مدیریت بحران برای واحدهای انتظامی‌ها ضروری است؛ اما بسیار پیچیده است.
۳. نحوه اشراف واحدهای انتظامی به فضای مجازی و دریافت اطلاعات در سلسله مراتب اداری شفاف شود.

۴. فرماندهی بر یگان‌های: فرودگاه، راه آهن، زندان، مرزبانی، یگان ویژه، واحدهای ۱۱۰، گشت ضربت، پایگاه‌های آگاهی، اطلاعات، مواد مخدر و راهور توسط کلانتر یا سرکلانتر و یا فرمانده استان شفاف شود. (تعیین الویت مأموریت بر جغرافیا یا برعکس)
۵. نیاز جدی به تهیه دستورالعمل‌های شفاف از حیث تقسیم وظایف واحدهای انتظامی، اجزای آن و همچنین دستگاه‌های فعال در حوزه استحفاظی او (شهرداری، آتش نشانی، حراست دستگاه‌ها و...) می‌باشد. این دستورالعمل‌ها باید مصوب شده و دستگاه‌ها با هم اقدامات را تمرین کنند.
۶. تأمین شرایط زندگی مأمورانی که خود با مشکل اقتصادی درگیر هستند تا فرمان‌پذیری آنها افزایش یابد. بنابراین نیازمند برنامه استراتژیک مدیریت منابع انسانی هستیم. کارکنان فراجا حداقل باید ۲۵ درصد از کارکنان مشابه خود در دولت بیشتر دریافت کنند. این به معنی افزایش حقوق نیست؛ بلکه کلیه منافع (تأمین مسکن، درمان ارزان، خرید ارزاق و وسایل منزل و خودرو) مد نظر است.
۷. برابر برنامه زمان‌بندی شده، اصول پدافند غیر عامل در موسسات دولتی رعایت شود.
۸. افزایش دوربین‌های هوشمند (تطبیق چهره و پلاک خوان) و یکپارچگی آنها در دستور کار دولت قرار گیرد
۹. تأمین سلاح‌های ناتوان ساز و تجهیزات موتوری به اعتماد به نفس مأموران کمک شایان توجهی خواهد کرد.
۱۰. از بازنشسته‌ها در کمک به مدیر یا کسب خبر و مقابله یا ترمیم استفاده کنیم.
۱۱. منابع انسانی متناسب با مأموریت‌های واحدهای انتظامی تأمین شود.
۱۲. ۵-۲-آموزشی

۱۳. نیاز جدی به آموزش مدیریت بحران در فرماندهی و واحدهای انتظامی‌ها مشهود است.
۱۴. آموزش‌ها باید برای تمام عوامل دست‌اندرکار (یگان‌های فراجا و آتش‌نشانی، شهرداری، برق و....) همزمان برگزار تا جای‌گذاری مسئولیت‌های مدیریت بحران به‌خوبی تبیین شود.
۱۵. درس‌های مهارتی در دانشگاه و مراکز آموزش درجه‌داری مورد تأکید قرار گیرد.
۱۶. دوره عالی مجدداً برای افسران با درجه سروانی راه‌اندازی شود.
۱۷. برای کنترل زنان اغتشاش‌گر، واحدهای آموزش‌دیده زن لازم داریم ضمناً جذب و آموزش پلیس زن در مقاطع افسری فعال شود.
۱۸. آموزش و سامان‌دهی دو‌گردان از نیروهای سپاه و ارتش جهت حراست از اماکن طبقه‌بندی شده به تفکیک استان‌ها انجام شود.
۱۹. تشکیل و آموزش تیم‌های ده‌نفره بسیج برای مقابله با دسته‌های کوچک‌اشرار برنامه‌ریزی شود.
۲۰. اقدامات موفق واحدهای انتظامی‌ها هم تحلیل شوند و به سرفصل‌های درسی دانشجویان و دانش‌آموزان اضافه گردد.

اطلاعاتی

تأمین افسران پیش‌بین در سازمان‌های اطلاعاتی در الویت قرار گیرد. ضرورت دارد طرح‌های جمع‌آوری سلاح مرتباً انجام و ایست - بازرسی‌ها فعال شوند. مجدداً شبکه گشت‌زنی مستند به محیط‌شناسی اطلاعاتی حوزه استحفاظی و آمار جرائم راه‌اندازی شود.

فهرست منابع

- الف) کتب:
- الف - قران کریم
- ب - نهج البلاغه
- ج - سخنرانی‌های مقام معظم رهبری (مد ظله العالی) در سایت www.khamenei.ir
- برجر، مایکل و همکاران، (۱۳۸۲)، بحران، تعارض و بی ثباتی، نشر: پژوهشکده مطالعات راهبردی، چاپ اول، بوزان، باری (۱۳۸۷)، مردم، دولت‌ها و هراس، ترجمه پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی، چاپ اول، تهران.
- تاجیک، محمد رضا، (۱۳۷۹)، فرهنگ گفتمان، ص ۱۶۰.
- ترابی و روحی، (۱۳۷۹)، بسیج در پرتو قانون، ناشر: سازمان تحقیقات بسیج، چاپ اول، تهران.
- جردن، مارک (۲۰۱۲) زمینه یابی و تطبیق اقدامات پلیسی در نظم عمومی (مقایسه انگلیس و فرانسه) جلائی پور، حمیدرضا، (۱۳۸۳)، مقاله: تاملاتی نظری در مورد دموکراسی در ایران کنونی، نشریه: نامه علوم اجتماعی، دوره ۳ شماره ۲۳.
- جمعی از نویسندگان، (۱۳۸۴)، مدیریت بحران، جلد ۱ و ۲، تهران، انتشارات معاونت آموزش فراجا حسینی، مازیار، (۱۳۸۷)، مدیریت بحران، تهران، چاپ اول، موسسه نشر شهر
- حسینی، حسین و سید مجید جلدی. (۱۳۸۶). مدیریت بحران جلد ۱ و ۲، تهران: انتشارات معاونت آموزش فراجا. رضازاده، یعقوب، ۱۳۹۷، وظایف فراجا در مدیریت بحران‌های شهری، دانشگاه علوم انتظامی امین، چاپ اول، تهران رفیع پور، فرامرز، (۱۳۷۸)، آناتومی جامعه، شرکت سهامی انتشار،
- صفوی، سیدیحیی و علیپور، عباس، ۱۳۹۰، مقاله: عوامل و ریشه‌های بحران قومی در ایران، فصلنامه مدیریت انتظامی، سال ششم، تابستان، شماره ۲.
- عبدا..خانی، علی، (۱۳۸۳)، نظریه‌های امنیت - مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر، تهران. عمید، حسن، (۱۳۷۵)، فرهنگ عمید، ناشر: امیرکبیر، چاپ ششم، تهران.
- قربانی، فرج الله، (۱۳۷۳) مجموعه کامل قوانین و مقررات اساسی و مدنی، تهران.
- گسن، رمون، (۱۳۹۹)، جرم شناسی خیزش‌های اجتماعی، ترجمه: شهرام ابراهیمی، تهران، نشر میزان، چاپ اول
- متسامورنن، جری، ۱۳۸۵، مبانی نظری آزمون و آزمون سازی، مترجم: شیده کامکار، نشر: بهینه، چاپ اول.
- محمدی فر، محمد، (۱۳۸۷)، بازسازی در در بحران، مجموعه مقالات مدیریت بحران، معاونت آموزش فراجا ناصرزاده، هوشنگ، (۱۳۷۲)، مجموعه قوانین نیروهای مسلح، ناشر: خورشید، تهران، چاپ اول.
- ناطق الهی، فریبرز، ۱۳۷۸، مدیریت بحران زمین لرزه در ایران: ساختار، نیازهای پژوهشی، آموزشی و اجرایی، ناشر: موسسه بین المللی زلزله شناسی و مهندسی زلزله، چاپ اول،

نویدنی، منیژه. (۱۳۸۸). چشم انداز پلیس، امنیت و سرمایه اجتماعی فصلنامه مطالعات راهبردی، سال دوازدهم، شماره دوم، ص ۲۹

وردی نژاد، فریدون و شهلا بهرامی رشتیانی. (۱۳۸۸). مدیریت بحران و رسانه‌ها تهران: سمت.
وفادار، حسین و همکاران. ۱۳۸۹، مقاله: تبیین ابعاد و مولفه‌های بحران انتظامی، فصلنامه پژوهش‌های مدیریت انتظامی، سال ۵، بهار، شماره ۱.

هواتمر، جerald و همکاران، ۱۳۸۴، مدیریت بحران: اصول و راهنمای عملی برای دولتهای محلی، نشر: شرکت پردازش و برنامه ریزی شهری، مرکز مطالعات و برنامه ریزی شهر تهران، چاپ اول.

یاوری بافقی، ۱۳۹۰، پروژه تحقیقاتی شماره ۱۶: روش‌شناسی امنیت عمومی، ناظر: دکتر یوسف ترابی، دانشگاه عالی امنیت ملی، معاونت پژوهش

یاوری بافقی، امیرحسین، ۱۳۹۵، الگوی ساختاری پیش‌نگری بحران‌های اجتماعی، دانشگاه علوم انتظامی امین، چاپ اول، تهران.

یاوری بافقی، امیرحسین، ۱۳۸۶، جزوه درسی: سمینار بررسی مشکلات مدیران انتظامی - اطلاعات، دانشکده علوم و فنون، اطلاعات و جنایی، چاپ اول

Adler, Emanuel and Barnett Michael (eds). security communities (cambridge university press. cambridge, 1998).

Buzan, Barry (1983) people , states , and fear the national security problem in International relations (UK. wheat sheaf books).

Federal Emergency Management Agency (2007) ICS – 100 Introduction to ICS , Instructor Guide washington. DC Vendrell, Ernest G. The ICS A Proven Tool for the management Emergency Operations. june 2001

Fink, S. (1986) crisis management (New. York. American management. Association) Johnson S & scholes K. (1988) Exploring corporate strategy. London. prentice –Hall

Government of Canada, (2004), National Report. Canada, proc. Word Conf. Disaster Reduction, kobe Hyogo. Japan

Meyers G. and Holusha. J. (1991) Managing crisis. London Hawin

Police-Law Enforcemant Magazine-september, 2008.

